Масса а мехкашкара пролетараш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО свет

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГIалгIай областен комитета Грозненски горкома а, Нохч-ГIалгIай АССР-а оргкомитета а Грозненски къахьегамхой депутатий Совета а орган,

КIиранди
15
декабрь
1957 шу
№ 47 (2162)
Мах 20 кеп.

Советски суд дуне тIа эггара демократически суд я

Дукха ха йоццаш 40 шу дизача Октябрьски социалистически революцен коталонашта юкъе йоккхагIа йола котало я—паччахьа Iаьдала суд йоахаяь дIа а яьккха, вай Советски халкъа суд оттаяр.

Масса а йолча паччахьалкхен ши-ший суд хул, цу паччахьалкхен кертте латтача классана эшаш-дезаш дола гIулакхаш чакхдоахаш. Паччахьа Iаьдала суд а помещикашта, капиталисташта, кхыча бIаьхийча наха эшаш-дезаш дола гIулакхаш кхоачашдеш, болхлой, ахархой кхыболча къахьегамхой бокъо йоаеш, ужаш тоIабеш, берригача къахьегамхоша хьийга къа даара бIаьхийча наха новкъостал деш хинни. Цудухьа Ленина яьхад паччахьа Iаьдала суд тоаяь йита мегирг яц, из геттара йохаяь дIа а яьккха, къахьегача халкъан суд вIашагIйолла еза. Ленина яьххача тайпара вIашагIъелла я вай Советски халкъа суд.

Советски суд дуне тIа эггара демократически суд я, хIана аьлча, из вай мехка мелбахача советски наха, 18 шу мелдаьнначо, маIабараш а кхалбараш а, Iаьржа цIока дараш а кIеи цIока дараш а, моллагIча къамах уж бале а, массане а цхьатарра бокъйо йолаш хоржош суд я. Советски суд къахьегамхой, Iаьдала законаш чакхдоахаш, суд я. Советски законаш къахьегамхошта деза гIулакхаш, цар бокъонаш лораеш, чакхиоахаш законаш да.

Ишта дац бIаьхийча наьха мехкашкара законаш а судаш а. БIаьхийча наьха паччахьалкхенашкара законаш нийса дац, уж оттадаьд бIаьхийча наха шоашта эшача-дезача тайпара шоай бокъонаш чакхйоахаргйолаш, къахьегамхой бокъонаш йоаергйолаш, бIаьхийча наха къахьегамхой къа дуилга вIаштIехьадоаккхаргдолаш. Цу законашка хьаьжжа, царех ювзаенна, бIаьхийча наьха законаш кхоачашдеш я цар судаш а. НонагIа йолча бIаьхийча наьха паччахьалкхенашка судахой наха хоржаш бац, ужаш хьожабу бIаьхийча наьха Iаьдалашта керте латтараша, руцкъа долча бIаьхийча наха юккъера, цар бIаьхийча наьха законаш, бокъонаш чакхйоахарг хилара уйла а ей. Англичани мехка судахой хьожабу английски паччахьа бIаьхийча нахах. Французий мехка судахой хьожабу французски республикан президенто, французий суда лакхерча Совето тешал дича. США федеративни судий беррига а судахой США-ан президенто хьожабу, штаташкара судахой штатий губернатораша хьожабу. США кIей цIока долча наха гул а бенна Iаьржа цIока дола саг вийча (суд линча), кIей цока долча наха суд а хIама а хилац.

Паччахьа хана вай мехкара беррига а судахой паччахьо хьожабеш хиннаб. Паччахьа законаш а судаш а болхлойи, кхыча къахьегамхойи, вай нах санна долча кагийча тIехьадисача къамийи бокъонаш йоаеш хиннад. Вай наха юкъера гIулакхаш кхелахоши моллаши дувцаш хиннад руцкъа долчаргахьеи низболчаргахьеи дуккха нонагIа озабезам а беш. Ишта руцкъа а низ а барий бокъо йоаккхаш, къахьегамхой бокъо йоаеш я бIаьхийча наьха паччахьалкхений законаш а судаш а.

Вай Советски паччахьалкхенна хьалхашка латта декхараш — мохк социализмагара коммунизмага бугилга да. Уж декхараш кхоачаш де оттадаь Советски законаш а, уж законаш чакхдоахаш Советски суд а я.

Советски суд, эггара демократически суд хилар хьахьокх, советски судахой а цу суда заседателаш а вай мехка мелхбахача къахьегамхоша, къейлагIа кхаж а тоссаш, хоржаш хиларо; паччахьалкхен законаш яхар мара кхы цхьанна а саго а хIаман а яхар деш ца хиларо, законашта а суда а хьалхашка беррига а вай мехка мелбаха къахьегамхой цхьатарра нийса бокъонаш йолаш хиларо; суд еча хана цига моллагIа шийбезам бола саг чуваха бокъо хиларо; суд къейлагIа еш ца хиларо, суда хьалхашка бехктокхаме волча сага шийна защитник оттаве бокъо хиларо.

Советски Iаьдал а, цун законаш а, суд а сага Iазап де гIерташ дац, нах тоабе, кхетабе, бакъахьарча новкъа баха гIерташ да. Цудухьа дукхагIа йолча хана судо судаш фабрикашка, заводашка, совхозашка, колхозашка нах дукхагIа болча метте ю, нах кхетабе ужаш воча хIамах лорабе.

Советски суд декхарийла я: масса а меттера къоал дIадаккха, социалистически а бахача наьха а боахам руцкъа лораде; вай мехкара спекуляци хулигантство, кхыдола во хIамаш дIадаха; бIаьхийча наьха -Iаьдалаш ,наха чуйоссаяь во уйлаш, харцахьара гIулакхаш наьха кертачура дIа а доахаш, нах кхетабе, тоабе; учрежденешка, организацешка, предприятешка царна керте латтача нахага, берригача мехка мелбахача нахага советски законаша яхар кхоачашдайта; вай наха юкъера урдув, къоал, кхалнах маIача наха нийса ца лархIар, кхал берашка ца дешийтар, ужамо кхы харцахьа дола гIулакхаш дIадаха.

Вай мехка мелбахаш бола къахьегамхой декхарийла ба шоаш харжача шоай Советски судашта, шоай Советски Iаьдала законаш бокъонца дизза чакхдахара новкъостал де.

Нохчl-ГIалгIай АССР-а писателий цхьоалагIа конференци

12 декабра Грозне хьайийлар Нохч-ГIалгIай АССР-а писателий респуликански хьалхара конференци.

Конференце хинначар дог айдаларца сийлен президиуме ССКП ЦК-н Президиум хержар.

Конференце ба Дагестански, Къилбаседан-ХIирий, ГIаьбаргой-Боалкхарой Автономни Советски Социалистически республикашкара а Ростовски областера а писательски организацей викалаш.

Нохч-ГIалгIай республикерча Советски писателий Союзан оргкомитето баь болх а республикерча писателашта хьалхашка латта декхараш а дувцаш къамаьл дир С. Арсановс. Содокладаш йир: нохчий литература дувцаш А. Мамакаевс, гIалгIай литература дувцаш Муталиев Хь-Б.

Конференце къамаьл дир 19 саго.

Йоккха доклад йир Нохч-ГIалгIай ССКП обкома хьалхарча секретаро А. И. Яковлевс. Юххера ше къамаьл даь воалаш цо дIакхайкадир ССКП обкома а Нохч-ГIалгIай оргкомитета а писателий республикерча хьалхара республикански конференцега дайта моаршал.

Конференце беча балха дакъа лоацаш ба Нохч-ГIалгIай АССР-а оргкомитета председатель М. Г. Гайрбеков, Нохч-ГIалгIай ССКП обкома секретараш М. К. Фоменкои Ш. С. Сагаеви.

Шоаш тIаийца декхараш кхоачашдаьд

Первомайски районерча № 16 йолча машин-наькъа станцес шоаш тIаийца декхараш тIехдика кхоачашдаьд. Советски Конституцен деза ди хьатIакхоачаш шофераша Моисенкос Г. И, Ионинс С. Ф. наь къашта капитальни ремонт яра шоаш тIаица декхараш 145% кхоачашдаьд. Цар болх беш йола машинаш масса а йолча хана тоаяь кийча хул.

Дзангиев.

Шерара план ханал хьалхагIа кхаочашъергья

Наурски районерча «12-я годовщина Октября», яхача колхозерча животноводаша ханал хьалхагIа паччахьалкхен шура дIаялара шера йоагIа план кхоачашъяьй, хIанз дIалуш йола шура хьатIдоагIача шера йоагIар я.

Йоаккхача шурина эггара хьалха я Черкашина Любовь. 1500 литар йоккхаргъя аьнна ше тIаийца декхар цо тIехкхоачашъдаьд, 2200 литар шурий а яьккха.

С. ВОРОНИН.

Халхара гIа

Дешара шу доладеннача хьалхарча деношка дагадехар тхона нохч-гIалгIай халхарийи ашарийи ансамбль институте вIашагIтоха, аьнна. Тхой уйла оаха дирекценеи профкомаи гучаяьккхача цар чIоагIа могадир из гIулакх.

Ансамблеца дакъа лаца безам бараш дукха хилар. Царна юкъе бар: Хамхоева Лида, Чантиева. Абадиева Л., Батиева Х. Хамидова З., Альдиев М., Насардинов В., Эсхаджиев, Наурбиев И.. Матилов С., Дукузов иштта кхыбараш а.

Института дирекцес дика иллей хьехархо вайтар тхона — Ляшко Борис. Ленинградски музыкальни консерватори яьккха новкъ. Ляшко, искусствон дика специалист ва. Активно йолаелар тха занятеш. Цул тIехьагIа дирекцес халхара хьехархо а лехар тхона. Из яр художественни самодеятельностен гIулакх дукха дезаш а дика ховш а йола Нинциева Нина. Халхарий а иллей а занятеш боккъонца йолаелча тха зIамига коллектив шеръелар. ХIанз цунна юкъе 50 гаргга саг ва.

Тхой эггара хьалхара концерт оттадир оаха Сийлахь-боккхача Октябра 40 шу дизача дезача деношка. ЧIоагIа раьза хинна тIаийцар хьехархоша а, студенташа а тха концерт.

Ансамблес концерташ увттадаьд Ленина цIерагI долча культуран ЦIагIа, Грознерча тIемахой часте, кхыйолча моттигашка а.

Педагогически института студентий ансамбль — нохч-гIалгIай халкъан искусство дегIаяра хьалхара гIа мара бац. Тха говзал доккхий кхоачамбоацараш долаш я. Цхьабакьда кагирхой-студенташ шоаш доладаь гIулакх дIаходахьа а хадданза дегIаккхувла а лаьрхIа ба.

КОСТОЕВ Башир,

ТАЙШЕТ-ЛЕНА. Къилбаседе мухь дIакхахьа никъ хьабийлар. Цу наькъ тIа гIолла дIакхухь материалаши оборудовании. Братской ГЭС яхача Площадке, Коршуновски руднике, иштта СибарегIа керда гIишлонаш хьалъеча, железнодорожникий, водникий, гIишлонаш хьалъеча болхлой йоккха город а хинна дIаэттача городе, дукха ха йоаццаш хьалъяьча Лена-Осетрово яхача йоккхача порте дукха вагонаш тIаух.

Состава тIехьа состав йода Къилбаседе. Укх шера йиъ бIаь эзар тонна мухь дIабихьаб Лена яхача станце. Тайшет-Лена яхача наькъ тIа гIолла мухь дIакхахьара гIулакх лакхлургдолаш да. ТIайоагIача Хана оттаяь йоккха планаш я из никъ хьалбеча болхлой.

СУРТА тIа. Лена яхача станцен вокзал.

Э. Брюханенко сурт. ТАСС фотохроника.

Строительно-монтажни контора балха хьакъехь

Вай республика юрташкарча электростанцешка хьажараи уж керда хьалъяраи йола шера план 15-ча декабре кхоачашъяь довла лерхI оаха, — йоах строительно-мантажни контора директор волча новкъоста Осиповси парторганизацен секретара новкъоста Кульковси.

Сийлахь-Боккхача Октябра дезача деношка коллективо низма кхоачча дика къахьегарах Октябра бетта 132 процент балха план кхоачашъйир цар.

Цу тайппара новкъостал ду цу конторан кулгалхоша Казахстанера цIабаьхка шоашца болх а беш чу Iе цIеноош а доацаш болча вай наха а. Цу хьакъехь а дIахо кхы а дика шоай болх бе безаш хиларах а лаьца дувц юртий электростойя строй-монтажни контора грузчикал болх беш волча новкъоста Айдаев Олхазара.

Новкъоста Айдаевс дувц вай парте а Советски правительство а декхараш сийленца кхоачащдарна балха тIа бIуца къожабеш, ше а ший новкъосташа а производственни тIехдикача толамаща жоп лург хиларах.

Укх бетта керда хьалъяь йола Наурера подстанци я болхбе йолалургйолаш. Иштта хьалъеш латт Шелковскии Наурскии керда подстанцеш а. 500 болхло маIанахи кхалнахи ба цу контора цIерах городе а юртий районашка а балхаш деш, царех 25 саг вайнах а болаш.

Къаьстта дикагIа бола хьалхле лелаярхой ба Наурерча электростанцера Муштоватовеи, Ягодкинеи кулгалду бригадий къахьегамхои Грознерча Ахвердовс кулгалду бригадеи. Цар хIара бетта балха боарам кхоачашбу 110—115 процент.

Иштта дика балхаш деш ба грузчикаш новкъостий Хизриеви, Айдаеви, Капланови, Яхъяеви, иштта кхыбараши.

Белгалдаккха дезаш да дикача шоай балха толамашца цу конторе массанешта а дика бовзаш грузчики бригаде бригадир вола новкъост Мозговои, Бетонщикий бригадир новкъ. Тырси, Моломонтови, шофер Жукови иштта кхыбараш, хилар а.

ДОДОВ А.

Американ вIашагIкхийттача Штатий президентага Дуайт Д. Эзенхауэрага яхьийта СССР-а Министрий Совета председатела Н. А. Булганина послани

10декабре Американ ВIашагIкхийттача Штатий президентага Дуайт Д. Эйзенхаурага послани яхьийтар. Посланен тIа йоах, Американ ВIашагIкхийттача Штатий Великобританени инициативах Къилбаседаатлантически союза (НАТО) доакъашхой чехкха тIема кийчбалар лерхIаш дола гIулакхаш леладу, цунах уж гIулакхаш укх деношка хулача НАТО-н сессеца дувза лоархIамаш а ду.

ХIанз дика ховш да, герз хьадар вIаштIехьа даккха, мадарра аьлча тIема кийчбалар вIаштIехьа дакхха Къилбаседа атлантически союза юкъе йолхача паччахьалкхений ерригa ресурсаш юкъе озаш да уж гIулакхаш. НАТО-нна доалдераша къайла ца кхухьаш кхайкаду, атомни водородни герзах шерра пайда эцаргбола тIемастратегически планаш ювцалга лерхIаш хилар.

ДIахо йоах посланен тIа, машар безача ерригача паччахьалкхенашка герз кийчдара тIехьа, керда тIом хьара кхерам дIабаккхара тIехьа латта болам шерлуш а лакхлуш а латт. Халкъаша дIадех, вIаший тоха урс ирдеш йола политика дIакхахьара меттел вIаший бокъонаш а хьашташ а лоархIаш, барт-цIоагIонах вIаший пайда а эцаш машаре даха.

Посланен тIа ю мехкашта юкъерча кхохкама а из кхохкам хьабалара бахьаний а анализ. Н. А. Булганина белгал доах, хIанз советски мехкаи Американ ВIашагIкхийттача Штаташтеи юкъерча гIулакхаша е советски а е американски а халкъ гIаддугарг ца хилар. Кхохкаме а кхыметтел хIама ца эшшаш моастагIал дола а уж гIулакхаш бакъде йиш яц е политически а, е экономически, е моральни а оагIорахь.

Посланен тIа дIахо дувц СССР-а США а Великобританеца цхьана ядерни герз юкъедоаладергдоацаш хилар тIаэца декхарийла а я, хIаьта 1958-ча шера 1 январе денз шин-кхаь шера ха йилла а масса дола тайпа герзаш лелхийташ ду тохкамаш дIадахар дIакхайкаде а деза. Малхбузен а Малхбоален а Германе атомни герз доаржадар дIадаккхар а дувц цу тIа.

Посланен тIа йоах Къилбаседаатлантически союза а Варшавски договора а доакъашхоша-паччахьалкхенаша цу паччахьалкхений группировкашта юкъе тIалатар хургдоацаш моллагIча тайпара баь а цхьа барт бе беза. ДIахо посланен тIа йоах шинна а паччахьалкхено чIоаггIа соцам бе беза шоашта юкъе доттагIлен а машар болча барт-цхьоагIон а гIулакхаш дегIадоаладе, вIаший ца тешаш хилара, вIаший дегабуам беш хилара, вIаший дикадар хилча ца дезара уйла йоаржаеш йола печата тIа а радиога а гIолла лелаю пропаганда дIаяккха, торговлен бувзамаш юхаметтаоттаде, Iилман, культуран, спортан бувзамаш шерде.

Юххера йисте йоалаш послане тIа йоах, паччахьалкхенашта юкъе хиланза баргбоаца тешам оттабича боккхача лоархIаме гIулакхаш дулургъдар, лоархIам боллаш герз леладу низаш а герз а кIезгде тарлургдар, ядерни герз дIадоккхалургдар, из хьадар соцаде а цунна Iодаь запасаш дIадаха а йиш хургъяр, ерригача паччахьалкхений территореш тIара, НАТО-н а Варшавски договора а доакъашхой — паччахьалкхений дараш а долаш, кхычахьара даьхка эскараш ара даха тарглургдар, хIанз йола паччахьалкхений тIема группировкаш дIа а яьха кхерамах лоравалар коллективни система хьаюлургъяр.

(ТАСС).

СССР-а Министрий Совета Председатело Н. А. Булганина Германен федеративни Республикан федеральни канцлерга К. Аденауэрга яхьийта послани

СССР-а Министрий Совета Председатело Н. А. Булганина ФРГ федеральни канцлерга К. Аденауэрга послани яхьийтай.

Посланес йоах, мехкашта юкъера гIулакхаш кхохкадалар кIаьдде гIертача а халкъаш машаре дахара эшшаш дола хьалаш Iалашде гIертача а мехкий правительствоша санна, Советски правительствос чIоагIа теркалду паччахьалкхенаш-НАТО-н членаш атомни тIема кийчо яр чIоагIдеш а шердеш а хилар. Из хоалуш да Париже ханз хургйолча НАТО-н совета сессех.

Посланес белгалду, мехкий-НАТО-н членнй правительствош Европе юкъара кхерам ца хилар оттадарна гIо ца деш хилар бахьан долаш цунна лаьрхIа мел дола гIулакх юхатехад. Из дукхагIа долча даькъе ФРГ кара да: из юкъара машар лорабара хьакъехьа цхьаккха а гIа баккха безам болаш а яц, хIаьта хIанзарча кхохкаденнача гIулакхашта а, тIема группировкаех Европа екъара а лоархIаме бехктокхаме а я.

Малхбузен Германе кхыча мехкий атомни базаш дIанийсъяр ФРГ хьашташ лордарца дувзаденна да яхачар кхераме дола Iехабалар белгалду посланес. ФРГ-х американски ракетни герза стартови майдаярах а, хIаьта НАТО-н кулгалхоша лоархIача бесса, бундесвера герза юкъе атомни герз тIаэцарах а, белгалду посланес, ФРГ кIезигагIа герз латарг долаш хургьяцар, цул совгI, цун территоре атомни тIом хьара кхерам а лакхабувргба.

ДIахо посланес йоах, Малхбузен Германи атомни герзаца кийчъяро из кхы а чIоагIагIа Къилбаседанъатлантически блоках дIа а хетта, Германи вIашагIтохара хIанз цаI мара боаца никъ — шинна германски паччахьалкхенашта юкъе барт бар — дIакъовларгбар.

СССР-а Министрий Совета Председатело Н. А. Булганинс ший послане тIа белгалдоах, хIанз хургйолча НАТО-н совета сесси бахьан долаш федеральни канцлерга даь из кхайкарал НАТО-н командованес хIанз увттаеча планех Советски Союз кхераш даь дац. Советски Союза позици, паччахьалкхений Варшавски договора дакъалацархой санна, чIоагIа а я, меллургйоацаш а я е цу НАТО-н командованен гIулакхаша йохаергйолаш а яц.

Шийлача тIема шерашка беха паччахьалкхенашта юкъера тешам чIоагIбарна эшаш долча декхарех Н. А. Булганинс лоархI: ядерни герз тIа ца эцар, къовсаме дола дешаш къоастадарна низ ца лелабар, Варшавски договора организаценнеи Къилбаседанъанлантически пактаи юкъе вIаши латаргдоацаш барт бар, тIом кхайкабар а паччахьалкхенашта юкъе моастагIала пропаганда елга а соцадар, 2—3 шера дале а, моллагIача тайпара дола атомнии водороднии герза тохкамаш дар соцадар.

Герз дIадаккхараи мехкашта юкъера гIулакхаш кхохкадалар кIаьддараи хьожаяь хургъяр, белгалду посланес, Европан юкъе яь Германен шаккъа дакъа чулоацаш атомни герзах мукъа йола зона.

Н. А. Булганинс, хIанз Москве йола СССР-еи ФРГ-аи правительственни делегацешта юкъера переговораш толаме чакхъяргхиларга ше догдоахаш хилар белгал а деш, цIаькха а теркалду мел кхераме а унзара а хургдар бундесвер атомнии водороднии герзаца кийчъяр а, хIаьта Федеративни Республикан территорен тIа ракетнии атомнии герз дIанийсдар а.

(ТАСС).

Минскерча автомобилаш хьаечарцига

Минскера автомобилаш хьаю завод — вай мехка автомобильни промышленностен йоккхагIа йолча предприятеех цаI я. Из хьалъе йолайир 1945 шера. Советски Iаьдала 30 шу даьннача 1947 шера предприятес ший хьалхара пхиъ автомобиль арахийцар. Ужаш ерригаш хIана яц аьнна, Ярославски автомобилаш хьаечар ейтача деталех хьаяь яр.

Предприятен йоккхача коллективо хадданза тоабаьб ший болх, мехка боахама эшаш йола машинаш арахецар лакхадаьхад. Дукха къахьийгад завода конструктораша балха хьалхле лелаечарца керда техника хьаеш. Цу хана денз хьаяьй заводо ткъаьннел совгI тайп-тайпара йола машинаш, завод Iомаеннай хьуна промышленостенна лаьрхIа йола автомобилаш хьае, лакха проходимость йола грузовикаш, 25-тонни самосвалаш хьае. Кийчъяь яьннай низболча 40-тонни самосвалий опытни парти. ЧIоагIа дика лоархIаш я заводо арахецаш йола «МАЗ-205» яха самосвалаш. Укх шера конвейера тIера хьаяьлар цу тайпарча самосвалий 35-эзарлагIа машина. ХIанз хала да из тайпа пайданеи низболаши йола автомобилаш болх беш йоаца керда гIишлонаш хьалъю моттиг а предприяти а лаха. Уж машинаш дукхаза а хьокхаш хиннай дерригдунен выставкашка а ярмаркашка а. Автозаводо МАЗ-205 ухийт Китайски Халкъан Республике, Германски Демократически Республике, Финлянде, Афганистане, Египте, кхыдолча дукхача мехкашка а. Автозаводцаш шоай машина кхы дIахо а тоаеш ба. Конструкторашта карагIдаьннад технологашца а болхлошца - рационализаторашца а самосвала дозал 100 килограмм совгI лохде. Машина лелаечун балха хьалаш тоадара духьа кабина Iай йIоахлургйолаш а я, хIаьта аьхки беча балха лаьрхIа кабинан чура фо урагIаувза вентиляци а я.

Завода коллективо йолаяьй «МАЗ - 250». МАЗ - 500», «МАЗ-503», марка йола лакха проходимость йола автомобилаш арахеца. Керттера чакхбаьннаб оагIорахьа кIалтIакхувсалуш йола платформа йола опытни самосвалаш, кийчъяра болх.

Советски Iаьдала 40 шу далар дездир Минскерча автомобилаш хьаечар кердача балха толамашца. Минска промышленни предприятей Ерригсоюзни Октябран хьалхарча социалистически яхьаца толаме дакъа лацарах завода коллектив городерча сийлен Доска тIа яьккхай. Лакхерча Совета юбилейни сессес Советски Союза халкъашка даьча кхайкарала сийна автомобилаш хьаечар дош деннад 1957 шера план ханал хьалха кхоачашъе а, балха овсарал дегIаярца планал совгI 50 миллион сома продукци яла а, хIаьта 6 миллионага кхаччалца планал совгI дола кходаь ахча Iоаде а.

Сурта тIа: автомобилаш вIашагIъеххарен тахкарен цеха керттерча конвейера тIа 75-эзарлагIа йола автомобиль вIашагIйоллаш латт.

М. Минкевича сурт.

Къахьегамца тоаде машара гӀулакх

Агитатора Емельяненко Константина Довыдовича «Красный молот» яхача заводе даь къамаьл:

— Дукха ха йоццаш завода цеха Красни уголоке гулбеллар дукха нах. Цигача Константина Давыдовича ший къамаьлаца гулбенначарна дийцар, новкъ. Хрущева СССР-а Лакхерча Совета Юбилейни сессе яьча докладах а, Коммунистически болхлойи партей викалий совещанех а, цига тӀаийцача исторически документех — Декларацехи а машара Манифестахи.

Деррига дуне цецдаьннад, вай Советски Союзе лелача дикача балхах, вай еза-йоккхача индустрен балхах а,. Иштта дерригача балхах а вахарах а. Нагахьа санна 1913 шераца, нийсйича, новкъ. Хрущева ший докладаца яьхача тайпара ерригача промышленностан валовой продукци лакхъеннай 33-таза дукхагӀа, производствон средстваш хьайир 74-таза дукхагӀа. Иштта машинаш хьаяри металлообработкеи 200-за дукхатӀа.

Бокъонца вай дика ладийгӀача, йоах агитатора, цу цифраша хьахьокх мишта лакхлуш латт вай промышленность, къаьстта еза-йоккха индустри. Нагахьа санна США-и, Германенеи, Англенеи 30-за шоай промышленность лакхъеш хилча, 80 шерагара 150 шерага кхачалца ха езаргъяр. Ший къамаьлца къаьстта белгалдоакх Константина Давыдовича, Даьхен тӀом хиннабецаре кхы мел лакхлургъяр вай промышленность а вахар а. ТӀом лаьттача шерашка тӀемо йохаяь моттигаш юхаоттаеш а йоайир 20 шу гаргга ха, йоах цо. Деррига уж толамаш вай мехка даьхад Ленина оттаяьча социалистически планаца хьалхле лелаеча ССКП-с.

Агитатора деча къамаьла юкъе а иккха модельщика новкъ. Ковалевс йоах. «Мишта дегӀайоагӀаш латт Грозни! Из вайна бӀаргагуш ма-дий, мел керда предприятеш, нах чубаха цӀенош хьалдаьд укх тӀеххьарча шерашка Грозне. Иштта ма хой вайна мел я вай заводе хьаккхухьаш йола оборудовани.

Вай республике арадувлача газеташа дувцар, йоах Константина Давыдовича, промышленностен валовой продукци лакхъеннай 1940 шераца нийсйича 3,2-за дукхагӀа, хӀаьта 1913 шераца нийсйича 21-за дукхагӀа. ДӀадахача цхьан шера вай республикерча промышленностан дӀадахийтад 500 миллион сом ахча, е 1945 шера дӀадахийтачул шозза дукхагӀа.

ХӀанз вай даьхен промышленносто арахец моллагӀа эшаш йола станок а оборудованен кхы эшаш йола хӀама а. Из вайна бокъонца ховш да, йоах агитатора дунен тӀа эггара хьалха вай мехка яьча атомни электростанцех, континенташта юкъе лела баллистически ракетах, говзалца хьаяьча лаьттан спутниках, иштта вай мехкарча Ӏилман болхлоша еча кхыча хӀамаях а.

ССКП-с советски наха хьалхашка оттадаьда доккха декхар, 15 шера США-на тӀехьа а кхе, цхьацца йола промышленни производствош хьалха а яха аьнна. Дукха къахьега деза вай мехкарча къахьегамхой из доккха декхар кхоачашдарна.

— Мел мехкдаьтта доаккх вай мехка? Хетт агитаторо

— БӀаь миллион тонн гаргга доккх, —

йоах ладувгӀархоша.

— ХӀаьта США-на тӀехьакхера духьа, вай из болх лакхбе беза кхозза дукхагӀа. Из къовсам лоаттабе кийчлуш ба мехкдаьтта доаккха болхлой. Из доккха гӀулакх вай машинаш хьаечар новкъостал ца деш хилча царна кхоачашдулаAргдац.

Новкъ. Хрущевс ший докладаца къаьстта белгалдаьккхар балха овсарал лакхъелга, йоах ладувгӀархоша.

Константина Давыдовича йоах, вай мехка балха овсарал чехка дегӀайоагӀаш я, кхыча капиталистически мехкашка хьажача. Нагахьа Советски Союзе цхьан шера балха овсарал 1913 шераца нийсйича 10-таза лакхаеннаяле, США из лакхеннаяц 2,3-мара. Балха овсарал лаьрхӀача, вай мехка из болх хьалхабаьннаб Англел, Францел кӀезига тӀехьадисад США-ал. Цудухьа балха овсарал лакхъелга, продукцен мах кӀезгбелга вай ерригача промышленноста а юртбоахама а эггара хьалхара декхар да.

Вай заводе а из балха овсарал шера-шера лакхлуш я. Укх шера балха овсарал вай заводерча чугунолитейни цехе дӀадахача шера лакхъенначул дукхагӀа лакхъеннай 3,6 процент. Иштта 500 болхло ва заводе, шера йоагӀа план ийс бетта кхоачашъяь. 25 болхло — 1959—1960 шерара болх беш ва.

Дегачура чӀоагӀа раьза болаш тӀайцар, йоах агитатора, вай заводерча болхлоша Советски Союза халкъашка СССР-а Лакхерча Совето даь кхайкарал а, Коммунистически болхлойи партей викалаша тӀаийца Декларацеи машара Манифести. ХӀанз вай декхар да, йоах агитатора машара гӀулакх къахьегамца тоадар.

Ленина цӀерагӀча колхозо гуйран болх баь баьккхаб

Первомайски районерча Ленина цӀерагӀча колхоза колхозникашеи колхозницашеи хьажкӀаши, кӀаи, кортолаши, кхы йола гуйран чуэцаш йола культураш чуа ийцай, кӀа а дӀадийнад.

Доаханна Ӏан кхыйнаш тоадаьд, докъар Ӏалашдаьд. Хайбаш леладара гӀулакха гуйран белхаш дика дар бахьан долаш 1-чеи 2-чеи бригадий колхозникашта совгӀаташ делар: 1-ча бригада болхлошта: Арабханов Халита, Мериева Лизина, Арабханова Захрата, Тайсултанова Фирдовса. 2-ча бригада болхлошта: Агиева Любайна, Евлоева Махьмада, Зангиева Салихьата, Цороева Хасихана. Шоашта карахдаьннарех доккхал а ца деш шойла социалистически яхье а баьнна кхы тӀа толомаш доахаш болх беш ба «Ленина» цӀерагӀа йолча колхоза колхозникаши колхозницаши.

ДЗАНГИЕВ.

Юртбоахаман машинашта ремонт елга во лел

ХӀанзара ха юрта боахама керда шу долалуш эшаш йолча машинашта ремон яра эггара лоархӀамера ха я. Хьагучох из дика кхетадеш бац Ингушски совхоза хьалхле лелаш бола директор новкъ. Аликов а парторганизацен секретарь новкъ. Крестьяников а.

Оттаьча планах ремонт ярна эшаш 72 саг механизатор ва совхозе, болх беш 17 саг мара вац. Цудухьа 3-ча декабре совхозе ремонт е езаш хиннача 29 тракторах ремонт яь яьнна 11 трактор мара яц, хӀаьта ноябре бетта планах ремонт е езаш 9 трактор хинна яле ремонт яь 5 мара яц, иштта во латт комбайнашта, сеялкашта кхыйолча машинашта ремонт яра болх а. ХӀана хиннад из иштта? Совхозе механизатораш боацилга да из?

ГӀулакх техкача гучадоал совхозе мел эша механизатораш болаш болга. Цхьабакъда, совхоза хьалхле лелаерашта хайнадац из болх ший ханнахьа вӀашагӀболла. Ялат чуэцача хана балхаш даь механизатораш хӀанз машинашта ремонт еча хана боацаш ба, царца бе беза болх беш а, цар вахара хьал тоадарна йоакхо еш а совхоза хьалхле лелаераш а партийни организаци а ца хинна даь. Механизаторех цхьабараш аьхки а гурахьа а балхаш тӀа а болаш шоашта цӀенош де а шоай боахам вӀаштӀехьа баккха йиш йоацаш, уж гӀулакхаш хӀанз деш боахк. Цхьабараш хӀанз ремонт еш алапи кӀезига а ма-дий хала а ма-дий яхаш цӀагӀа багӀа. Из деррига а кхета а даь механизатораш хьа а гулбаь царца бе беза кхетама болх а бац, царна эша новкъостал а дац совхоза хьалхле лелаераша.

Совхозе дуккха а ба хьокхам эца а дӀабовзийта а мегаргболаш механизатораш. Шоаш ца кхобеш ремонт еча дика балхаш ду 1-ча отделенерча тракторни бригадан бригадира помощник волча Кузигов Ладас, 5-ча отделенерча бригадира Саутиев Ӏаддалсалама, 4-ча отделенерча бригадира помощника Алероев ЯӀийса.

Иштта дика болх бечар опыт дӀайовзийта а механизатораш совхоза хьалхашка латта лоархӀамера декхар-юртбоахаман машинашта ремонт ярна вӀашагӀтоха а декхарийла ва совхоза директор новкъ. Аликов а парторганизацен секретарь новкъ. Крестьяников а.

ЦУРОВ.

1918 шера нохчийи гӀалгӀайи халкъаша советски Ӏаьдал бахьан лоаттабаь къовсам

1917-ча шерага кхаччалца йолча хана нохчаштеи гӀалгӀаштеи эггара йоккхагӀа хинна хало «халкъий набахте»-паччахьа Ӏаьдал дар. Феодальнии буржуазнии гӀулакхаш юкъ-юкъе мара доладаланза бола, кортамукъал еза къахьегамхой-лоамарой кулакий, шоай а эрсий а буржуазен эксплуатацес дечул дукхагӀа самодержавен оагӀонгахьара, доал деш болча эрсашеи моттигарча чиновникашеи хало еш бахар. Низаш де доладелар лаьтташ а хьунаш а дӀайоахаш, баханах юрташкара лелхабеш, законах цхьатарра ца лерхӀаш, бокъо йоаца налогаш йоахаш, футтарбеш, царех нах ца хеташ, хӀаьта Ӏаьдало дегабуам беш хӀама эттача-къиза Ӏазапаш деш.

Революци хилалехь массехк итташ шераш хьалха Бурона (хӀанзара Орджоникидзе) гаргга яьдача гӀалгӀай юрташкара нах лоамашка хьалчу лелхабаьбар, гӀалгӀай арабаьхача юрташка казакаш баха а ховшабаь, цу юртех керда яьхка «станицаш» аьнна цӀи тиллаяр.

Къамашта юкъе къиза моастагӀал лоаттаде леладу казакаш тӀех лоархӀаш хилари паччахьа законаш латташ хилар дезаши болча казакашта керте латтача бӀаьхех болча, Ӏаьдал бе доаллача казакаша караберзабаьбар мугӀарех бола казакаш.

ХӀама ца эшшаш цхьа бӀаь ах бӀаь шера самодержавни колониализман Ӏодкъам дика байзача, цо довхаш хиннача, лоал оттадаьча, цхьабакъда кортамукъа хилча даха ховргдолча халкъаша паччахьа Ӏаьдала духьал доагӀаш дола, шоаш лораде националистически гӀулакхаш леладора къамаша. Къамаш лоал оттадара цу къизача политикан юхь дӀайолайир Екатерина шоллагӀа яхача паччахьа. Цу ханналца нохчаштеи гӀалгӀаштеи юкъе маьрша баха хийшача, царца доттагӀал а гаргало а йолаш, вӀаши оамалаш дӀа-юха а ийъеш баьхача гребенски (Тиркацара) казакех, говзача цу паччахьо «лакхача килга» кӀал а лаьца шоай хьалхара доттагӀий а лоалахой а бола лоамарой лоал оттабеи цар лаьтташ хьадахеи пайда йицар.

1917 шу даьнначул тӀехьагӀа Кавказа лоамашка советски Ӏаьдал оттаде боккха болам болабелар. Къамашта юкъе латта кегаденна доахка гӀулакхаш вӀаштӀехьа даха большевистски парте Ӏалаьмате дукха болх бе безаш яр. Лаьттан дош нийсхонца къостадар динзадаргдоацаш дар. Паччахьа оагӀонгахьара низ беш хинна, шоай юрташ дӀалаьца хиннараш юхабахкара кхерам-гоама хинна царизм юхаоттаяра кхерам бар нохчаштеи гӀалгӀаштеи юкъе революционни болам болабаьр, цхьаит дийнахь кӀайказакийи кӀаихӀирийи бандаш Буру каралаца а Тирка тӀара Советски Ӏаьдал дӀадаккха а гӀийртача 1918-ча шерарча август беттарча деношка, болабелар из болам гӀалгӀашта юкъе, нохчашта юкъе болабелар из лоархӀам боллаш тӀехьагӀа, 1919-ча шера бӀаьсти, Гумсера денз Буро тӀа кхаччалца ядача, «караяхка ца тугача» юрташта духьал инарал Ляхова дивизеша массанахьа а фронт оттаяьча хана.

Донеи Кубанеи гӀайттача кӀайгвардейцаша Къилбаседан Кавказ Советски Россех дӀакъоастаяьча хана, 1918-ча шера март бетта, ах шу гарга дӀакхайкаде тӀехьа а диса, дӀакхайкадир Советски Ӏаьдал. Цхьабакъда из хӀанз а дацар лоамарча къамий болхлой а ахархой а, къехболча казакий а дизза дола Ӏаьдал, Тирка тӀара бизза бола даьй-граждански тӀом болабала тарлург долаш гӀулакхаш юкъе латта лоамаройи казакаши юкъе боаца, городерча викалий «нейтралитета» Ӏаьдал дар из. 1917-ча шера сентябрь бетта казакаштеи лоамароштеи юкъе граждански тӀема гӀулакхаш хьовш моттигаш хилар. Тирка халкъий Пятигорске хиннача съезде Советски Россен Ӏаьдал тӀаэцаш исторически соцам хинначул тӀехьагӀа, «Терски республика» дӀакхайкайир. Вийтта наркомах латташ совнарком яр вӀашагӀъелла, царех къоъ большевик вар: Буачидзе, Маркус, Фигатнер.

Терски республикана хьалхашка доккхий декхараш латтар: дизза дола болхлойи ахархойий Ӏаьдал а даь советски Ӏаьдал дӀаоттадар, лоамарча къамашкара дӀа мел даьккхар юхадаккхар, лаьттан дош нийсхонца къоастадар, эзараш дола, къоастаде дезаш хьаэтта, сатем боахаш хинна кхыдола дешаш а къоастадар. Маьрша вахар хьадара когаметта, 1918-ча шера герз бе а делла советски Ӏаьдал лораде дийзар Тирка тӀарча къахьегамхой.

Массехк бетта хьувш лаьтта, граждански тӀом ше мабарра болабелар 1918-ча шера июнь бетта. Моздоке, малхбузехь-Прохладне кхаччалца, малхбоалехь-Гизляре кхаччалца, Тирка тӀа ядача казакий станицашка, Георгий Бичерахов керте а латташ, кӀайказакий восстани йолаенна ха яр из. Тирка областа доазонашка шорттига тӀакхоачаш латтача деникински «добровольчески армена» накъа яха, Прохладнера Георгиевске-Пятигорске кхача гӀерташ, хӀама ца эшшаш ах шера шоай хур дир кӀайказакий бандаша, цхьабакъда зехьа дайр цар мелеладьар. Георгиевсканеи Прохладненеи юкъе ше маярра фронт латтар, массехк бетта ца хаддаш тӀема таташ хилар. Прохладнен къулбехье бичераховцаша Нальчик дӀалаьцар. Областа юккъе Шолжа тӀа яда дукхагӀа йола казакий станицаш Советски Ӏаьдала тӀехьа яр. Лоамара деррига къамаш советашта тӀехьа дар. Буру, Грозный, Кизляр, Пятигорск, Георгиевск советски яр.

Грозни, Кизляр, Буру кӀайказакий бандех турпала лораялах, хӀара городах тӀема-исторически повесть язлургъяр. ХӀама ца эшшаш ялх бетта Кизляр караерзае гӀийртар бичераховцаш. Из дерга а царна пайда боацаш хилар: бичераховцаш бохабир, хӀаьта кхоккхе а город советски йолаш йисар.

Нахчашкахьа, мишта дегӀайоагӀар революци?

Революци хилалехь, кхо бӀаь эзар гарга хинна нохчий экономически а культурни а Ӏалаьмате тӀихьа бисаь бар, эггара реакционни уйлаш йола мурдий тоабаш дукха яр. Нохчий шоай интеллигенци кӀезига яр, шоай меттала йоазув дацар, эрсий мотт ховш наггахьа саг мара вацар, Ӏарбий меттала дешар хов нах а кӀезга бар. Болхлой болаш нохчий геттара кӀезга бар. 1919-гӀа шу долалаллалца большевикаш а бацар нохчашта юкъе.

Тирка тӀа советски Ӏаьдал дӀакхайкаду ха (1918 шера март бутт) тӀакхоачаш нохчий дукхагӀа йолча юрташка советаш яр. Фу советаш яр ужаш? БӀаьхийча наьхеи моллайи бе йоахкар ужаш. «Совет» цӀи а йолаш, мехкдаьттан даьй болчеи мануфактура йохкаш базар лелаечеи бӀаьхийча нохчий масехк дезал керте а латташ, советски Ӏаьдала духьалара контрреволюционни бӀи бар йоккхача АтагӀа.

Реакционни уйлаш йола нохчий вовзаш волча контрреволюционера Чуликов ИбрахӀимаи революценна духьал болча мурдий шайха Митаев Ӏаьлийнеи гонахьа гуллора.

Йоккхача АтагӀен итт километр гаьна мара йоацаш иллача ГӀойтӀа гӀулакхаш ишта доацаш кхыча бесса дар. 1918 шу берригача нохчий революционни низий центр ГӀойтӀа а йолаш дӀадахар. ГӀойтӀарча совета керте латтар гӀорваьнна вола общественни деятель Эльдарханов Таштамир. Нохчаша паччахьалкхен думе вахийта хержаш вар парте воаца из халкъа учитель. Масса хана а нохчий мохк советски новкъа дегӀабар дезаш хиннав Эльдарханов. ТӀехьагӀа Коммунистически парте вахар из, хӀаьта 1921-ча шера Горски республикан ЦИК-а хьалхара председатель а вар из.

1905-чеи 1917-чеи шерашка хиннача революцешта юкъе а 1918-ча шера а Эльдархановс леладаь гӀулакх лакхдаь дувца хала хургда. 1918-19 шерашка нохчий визза вола революционни баьчча а хинна дӀаэттар из вацар, из вар талант йолаш вола, реальни училищера отличник а волаш ара ваьнна Шерипов Асланбек. Советски нохчий визза вола баьчча а нохчий ЦӀеча эскара командующи а вар из. 1918-ча шера большевик а хинна дӀаэттача, гӀалгӀай революционни баьччана Зязиков Идриса хьалхашка ший мукъа даьннача халкъанна керте отта боккха, хала, цхьабакъда сийдолаш никъ лаьтта бале, дуӀа эттача санна хиннача, цхьан шереи ах шереи лаьттача революционни гӀулакхаша массанена дика дӀа вовзийтар Асланбек Шерипов. 1919 шера 11 сентябре кӀайгвардейцашца беча тӀема тӀа турпал санна волаш, ханал хьалха вийр из.

1918-ча шера Нохчашкахь а Грозне а эггара доккхагӀа хинна хӀама да Грозне «бӀаь дийнахь хинна тӀемаш». Ахкан юккъе гоннахьа яьдача станицай кӀайказакий бандаша го бир, 1905 шера денз большевикий гӀулакхий чӀоагӀало йолаш хьайоагӀача, областе эггара йоккхагӀа йолча пролетарски центра Грозненa. Из город лораеш хиннарел дукхха а дукхагӀа болча, цергашка кхаччалца герзаца кийчбеннача кӀайказакий бе яхаяр город. Астраханах, Москвах, ерригача советски Россех дӀахоадаяь ца Ӏеш, дерригача советски Тиркax — Бурох, Пятигорских, областерча кхыча моттигех а дӀа хоадаяьяр из город. Цу халача хьалашка, нохчий халкъа революционни новкъосталца оагӀув а бехкаш, Грозненa большевикашеи болхлошеи йизза йола турпалал хьахьекхар. Хадданза тӀемаш деш бӀаь дийнахь лаьтта го бохабир цар. Большевистски партен сийдолча деятело Н. Гикалос команда а еш кӀайказакий контуреволюционни авантюра йохьайир цар.

Цецваллал чӀоагӀа грозенски болхлой духьал оттар бахьан долаш, Грозне котало яьккхар яхаш яздора нов. Орджоникидзес.

Грозненски большевикаш лоаттабаьча цу къовсамо Нохчий мехка революционни историен чухь дошо оагӀонаш язъяьй.

Паччахьа чӀоагӀало хинна, самодержавен колонизаторски политикан аванпост хинна, казакий олигархен чӀоагӀало хинна Грозный нохчашта гоама яр. 1918 ча шера ахка тӀакхоачаш советски Ӏаьдал практике бӀарвадов кхензар нохчий. Нохчашта юкъе политически кхетам чӀоагӀбала кхелехь, кӀайказакий бандаштеи грозненски пролетариатаи юкъе граждански тӀом болабелар. Из шитта дале а, ГӀойтӀара совет керте а латташ болча, хьалха латтача революционни болча нохчаша кӀайказакаша Грозене баь го бохабеш дика дакъа лаьцар. Нохчий халкъо даь ноьвкъостал бахьан долаш грозненски болхлоша турпала лоаттабаь тӀом зийхьа бовнзар. Нохчаша ТӀема гӀирсаца а даарца а новкъостал дэра баьча города. ГойтӀа гӀолла Терски республикан совнаркомацеи партен органацеи бола города бувзам вӀаштӀехьа баьккхар, Россен къулбехьен Чрезвичайни комиссар нов. Орджоникидзе шозза Грозне воагӀалга вӀашатӀехьа даьккхар.

ТӀом болабенна дукха ха ялалехь, грозненски фронте кхаьчар Шерипов Асланбека команда а еш, герзаца кийчъяь кагийча наьха нохчий дошлой массехк сотнеш. Грозненски болхлошца цхьана дӀа а эйтта тӀемаш дир нохчаша. А. Шерипова ца хаддаш маира атакаш йора ший дошлошца дукха эзараш болча, города го баьча кӀайказакашта.

Пятигорске хиннача Тирка халкъий съезде большевистски партен гӀулакх лорадеш ше даьча къамаьлашца (цу хана ше формально парте хиннавеце) а берригача наьха уйла шийна тӀа якийтар Шерипов Асланбека.

МоастагӀчо нулеметаш еттача цӀара юкъе чу ший къоначa дошлошца-нохчий кагийча наьха атрядаца, тӀема котало йоаккхаш, цо атака яьчул тӀехьагӀа, цу атакага хьежаш хиннача серо Орджоникидзес Асланбекага аьлар:

Сона вайнав хьо, Ӏа трибуна тӀера къамавлаца моастагӀчоа етташ. Сона вайр хьо хӀанз тӀема тӀа а-хьо иштта майра а денал долаш а. Операци дика чакхъяьккхар Ӏа. Цхьабаъда пулеметни цӀера кӀал гӀолла говр хехка йиш яц: хьа вахар кхы а эшаргда.

Грозный бахьан лоаттабеча къовсама юкъе 1918 ча шера ахки нохчий халкъа хьалха латтача революционни низаша лаьца дакъа цар эггара хьалха советски Ӏаьдал бахьан вӀашагӀа а кхийтта баь тӀом бар. Беднякехи середнякехи болча дуккхача наьха политически кхетам дегӀабар а деникински дивизеша юрта йоагаярои цар цӀий Ӏо а ухийташ таӀазарашеи хьоабаьча наьха активизаци а йолалуш мара яцар.

Кхыча тайпара дар гӀлгӀай зӀамгича халкъа гӀулакх 1918 ча шера. ГӀалгӀай революционни дегӀабахкара гӀулакх а иштта латтар, цхьабакъда кхича темпашцам дар из, нохчел хӀама ца эшшаш цхьа шу хьалгӀа а латтар.

МалагӀча хьалашца дувзденна дар из? ГӀалгӀай культурни дегӀабаxкар тӀех хиларо ший дар дир, цхьабакъда цу цхьан гӀулакха могаргдац из эргало яшха. ГӀалгӀашта юкъе дукхагӀа бар дийша нах. интеллигенци эрсий мотт ховш хинна нах ГӀалгӀай революционни дегӀабахка а торонаш дикагӀа йолаш бар. ГӀалгӀашта юкъера революци хилалехьа хьаваьннавар опыт йола дика организатор а агитатор а вола, 1918 шера къонача гӀалгӀай-коммунистий бӀарчча группа хьал кхее-кхетае хайна вола къаьнара большевик Албагачиев Ювсап. Из вар 1907 шера денз большевик вола, Бакура къаьна пролетарий. 1917 шера опытни партийни болхло а волаш, ший даьй мехка цӀа а вена, цо гӀалгӀашта юкъе баьча революционни балхо революционни уйлаш йола гӀалгӀай тӀехье кхейир.

Ю. А. Албагачиева хьалхле а лелаш, формально парте бахалехь, партен лозунгашта гонахьа массехк итташ бола хьалха латта общественникаш вӀашагӀбетталора, ленински идеяш наха юкъе йоаржайора. Царна юкъе бар: студент Зязиков Идрис, касталашха вай партен дика деятель а гӀалгӀай халкъа визза вола революционни баьчча а хилар цох, писарь Гойгов А. Ӏаддал-Хьамид, машин-наькъаца гӀулакхе вола Банхаев Ӏаддал-Мажит, фельдшер С. Дахкильгов, дукха кхыбараш а.

Юкъара командовани Г. Бичерахова доттагӀчунга полковник Соколовга а йолаш, бичераховски контрреволюционни восстани гӀеттача хана, Рощупкина кӀайказакий бандаши полковник Беликова кӀайхӀирий отрядаши Терски къонача республикана, цун столица — Буру цӀаьхха хьа а лаьца, чӀоагӀа хӀама тоха гӀийртача хана, моастагӀчоа духьал герзаца во кийчъенна хинна город цхьайт ден-бис къиза тӀемаш деш лаьттача хана, дукхача къамех латтача областе из город кӀалхара яьккхар духхьал цхьа гӀалгӀай халкъ дар.

Буро тӀара коммунисташ, гуржий повстанчески отряда тӀемахой, караульни ротан цӀеэскархой, Курскии Молоканскии слободкашкара болхлой, хӀирий-керменистий сотнеш бовш духьал лаьттар, цхьабакъда из деррига а кхоачам болаш дацар цергашка кхаччалца герзаца кийчбеннача дукхача моастагӀашта духьал. Бурона новкъостал де, нов. Левандовскес команда а еш кхо бӀаь сагах латта болхлой отряд яр Грознера яйта. Цхьабакъда низаш цхьатарра дацар. Город а Буро тӀара советски Ӏаьдал а кӀалхара даьккхараш гӀалгӀай бар. Итташ эзараш бола герзаца кийчбенна юрташка баха нах шоаш вӀашагӀа а беттaлуш, кӀайказакий бандашта духьал баьлар. ГӀалгӀашта команда еш хиннар полковник Саутиев Муса вар. Буру лораеча дерригача эскара са Серго Орджоникидзе вар.

Цхьайт дийнахь къиза тӀемаш даьчул тӀехьагӀа. Буру юха вай бе ера. Тирка тӀара советски Ӏаьдал кӀалхара даьккхар.

Цу гӀулакха тӀехь гӀалгӀай халкъо даьчох Серго Орджоникидзес йоах: «чолгах тоссаденна ухкар вай. Тхона тӀехьа ца боагӀаш, кхераш тхона тӀехьара тӀа нах хьийжа, тешам байна ха яр из. Советски Ӏаьдал цхьаь дисаьча цу хана деррига зӀамга гӀалгӀай къам советски Ӏаьдал лораде дӀаэттар». ДӀахо йоах цо: «Цхьан минута шек цабовлаш, гӀалгӀай халкъо къовсам лоаттабе ше кийча хилар хьа а хьекхар, дуккха нах вӀашагӀа а бетталуш, города тӀа а болабелар. ...Духхьал гӀалгай оарцагӀа баларо котдаьхар вай. Буро тӀара советски Ӏаьдал август бетта деношка юха а чӀоагӀдир къахьегача гӀалгӀай халкъа лоӀам хиларах».

Терски областа къахьегама халкъий 5-ча съезде ше даьча къамаьла тӀа цо йоахар: «ТӀехьа тӀайоагӀача хана тха гӀулакх мишта хургда ца ховча хана, юха ца хьожаш, тхона тӀехьа даьлар духхьал цхьа гӀалгӀай халкъ».

Толам а болаш 1918-ча шера контрреволюцеца лоаттабаь къовсам бувцаш, цу шера декабрь бетта Орджоникидзес В. И. Ленинга яздора: Тирк контрреволюцех мукъадоаккхаш «Ӏалаьмате доккха гӀулакх дир гӀалгӀай керте а латташ болча лоамароша».

ХӀаьта шоллагӀча шера, цу къовсама анализ еш правительствона еча ший доклада тӀа, цо яздир: «Деррига юхе мел дисаь лоаман халкъаш Ӏалаьмате тхо дукха дезаш дар, цхьабакъда цар оагӀонгахьара дуккха вӀашагӀа а кхеташ, тхона тӀехьа балар-м хиланзар. Дерригаш а уж халкъаш къовсам йисте баларга хьежаш дар... ГӀалгӀай, уж лоаман къамий авангард я».

Цу тайпара, дика ховш да, цу ханнехь а 1918 шера августа беттехь а Къилбаседан Кавказе советски Ӏаьдала алхха цаӀ мара йоацаш хинна чӀоагӀало берригача ший нахаца цхьана гӀалгӀай халкъ хилар.

1918 шу йисте доалаш Тирка тӀара кӀайказакий контрреволюциони деррига кхуврчаш дохадаь дар. Дукха шоаш хьийжа маьрша вахар хьалде, къостаданза даргдоаца, къоастаде тӀехьатетта йиш йоаца политически, культурни, боахама дешаш къоастаде деррига шоай низаш тӀадахийта йиш хилар Тиркацарча къамий. Нохчашкахь, кхы а чӀоагӀагӀа ГӀалгӀашкахь берригаша а чӀоагӀа раьза болаш тӀайийцар советски Ӏаьдал. Шинна а халкъана хьалхашка латтар Ӏалаьмате доаккха а лоархӀаме а дола классови-политически декхар. Из дар, английскии турецкии агенташ шоашта пайда эца гӀерташ хинна, реакционни болча моллайи шейхайи нах вӀашагӀкъестабеш йолча уйлашца къовсам а лоаттабеш, тешшаме советски новкъа даьннача шина а халкъа нах тӀехьа тӀайоагӀача хана политически а интернационалистически а кхетабар.

С. Писарев,

1920-ча шера денз ССКП член, Ӏилман болхло.

Мичара йоагӀаргъя шура

Надтеречни района шоллагӀча отделенен доахан леладеча коа дӀачуваьнна, гобаьккха хьажача цӀена а хоза латт доахан. Доахан, Ӏаьсий чудоахкача цӀена, екъа, йӀайха я, Цунах хов хьайбаш леладеш йола коллектив дика болх беш йолга. Из дог гӀоздоаккхаш гӀулакх да. Цхьабакъда, хьайбаш леладеча коа кхыдараш а да. 20-ча ноябре денз доахан дӀалехкаргдоацаш оттадаь дале а Ӏура денз сарралца хьайбаш леладеча коа цхьаь цаӀ бежан хилац.

— Мичад вай доахан?— хьаттар оаха, силос хьакхухьаш боахкача дояркашка.

— Кхашка да...

— Фу дуъ цар цига?

— Из деций — харцахьадар, — цар цига хьама ца дуалга!- чӀоагӀа аьлар дояркас Яндарова Хакимата. — Хьан лекх хӀанз дажа, детташ дола доахан? Ара-м йокъаенна буц а ма-чий!

— Ӏуйрана дажа дӀадолх доахан меца долаш, хӀаьта сайринна чу а доагӀа меца долаш, — аьлар дояркас Астабова Маликата.— Мичара ена хургъя царга шура?

Цу ферме доахан дийнахь цкъа-шозза мара ца кхоабилга хайр хаьттача, цу хана диззалца хӀама а дайитац. ДукхагӀ йолча хана доахан юар силос я, йоли, чаи наг-нагахьа мара лац. 30 ноябре кхаччалца силос а лацар 3-4 ди даьлча мара. Ферме ча цӀада совхоза диретора йол цӀакхахьа тоаяь йола цхьа машини ши вордеи ялар, цунах а гӀулакх керда даланзар.

— Машин доагам а доацаш болх ца беш латт,— дувц шурий гуртан бригадир волча Хамзатов Алхазурс — вордаш яьйтаргъя яхаш хӀанз а дувц.

Доахан чӀоагӀа во кхабарах детташ долча доахана хӀара денна шура кезигагӀа лу. Декабра тӀехьарча декадех хӀара бетташ болча Ӏаттагара... 9 килограмми 400 грами яккхай.

Хьайбаш леладечарна Ӏалаьмате сиха новкъостал де деза гӀожа даъар цӀадара. Совхоза кертера зоотехник новкъ. Завадин хьажа веза хӀанз ферме эттача гӀулакхага, детташ дола доахан кхаба дезача тайпара кхаба а.

ХӀанз а хувцалургболаш дояркаш бац цига, цудухьа хьайбаш леладерашта салаӀа ди дагӀац.

Дукха ха я совхозе хьайбаш леладеча моттигашка халагӀа долча белхашка механизаци ергъя яха. Цхьабакъда из гӀулакх дийццача дисар. Доахан чудоахкача фецара а лаьттара а наькъаш дац, автоматически хий меладар а дац. ХӀанз керда яьча фермашка а механизаци яц. Дешашкара гӀулакхага вала ха хьатӀакхаьчаеций?

Ужжамо дола гӀулакхаш дӀа а даьха доахана Ӏана дола даар кийчде деза. Хьана а гӀожа а доакъар, концентраташ а совхозе шортта ма дий.

Нохч-ГІалгІай писателий конференце тІара

Октябро кхелла литература

Нохч-ГІалгІай писателий конференце гІалгІай литературах ше даьча къамаьлаца поэта Муталиевс аьлар:

— Советски Іаьдал отталца шоай йоазув долаш хиннабац гІалгІай. ГІалгІай меттала йоазонцара художественни литература Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революцес кхелла да. Эггара хьалха гІалгІай меттала йоазув 1-ча Мая 1923-ча шера даьд. Цу дийнахь араьялар «Сердало» яхача газета хьалхара номер.

ГІайлгІай меттала йоазув вІашагІделлар Мальсагов Кураза Зоврбик ва. Эггара хьалха гІалгІай меттала художественни произведенеш язъяр а из ва. ГІалгІай меттала йоазув арадаьннача хьалхарча шерашка Мальсагов Зоврбика язъяь «ЙоІ йодаяри», «Пхьаи» яха пьесаш хІанз а тІехь шоай лоархІам бовнза я. «Сердало» арадувла доладелча денз цу тІа кепа етташ араювла яьлар гІалгІай меттала эггара хьалхара художественни произведенеш.

Ше кхеллача хьалхарча шерашкахь къаьстта чІоагІа фольклорах пайда эцаш дегІадера гІалгІай метталара художественни литература, хІаьта гІалгІай фольклор чулоацам боккха болаши формаш дукха йолаши я, хІана аьлча, йоазув доацаш багахбувцам дуккхача хана лелабаьб гІалгІаша.

ГІалгІай художественни литература дІахо дегІаяра гІулакха геттара чІоагІа лоархІам болаш а пайдана а хилар поэташа Озиевар Ахьмада а Салмана, Яндиевс, Осмиевс, Ведзижевс, Чахкиевар Капитона а Ювсапа а иштта кхычар а шоай поэзи эрсий классикашкара а вай ханарча советски поэташкара а хьокхам эцаш лелаяр.

— ГІалгІай халкъан вахара Іалаьмате боккха лоархІам болаш гІулакх дар, — йоах Муталиевс дІахо, — лакхехьа вай хьоаяь Зоврбика пьесаш араялар. Театрашка цІаккха а постановка бІаргайовнза болча гІалгІашта Орджоникидзе яхача города предприятей, учрежденей драмкружокаша увттаеча постановкашка, районашка, шоай меттала къамаьлаш а деш увттаю постановкаш бІаргаяйра. Из чІоагІа лоархІам болаш гІулакх дар.

Халкъан багахбувцаман творчествох къаьстта чІоагІа пайда эцаш хиннай эггара хьалха хиннача поэтех волча Беков Тембота творчество. Цун стихаш кІезига-м я, цхьабакъда, цо язъяь стихаш бокъонца халкъан стихаш а хинна дІаяхай, хІаьта цхьацца долча мугІарех-м кицаш а хиннад:

«Сигал морх йоацаш
ДогІ делхарг ма дац,
Дег тІа бала боацаш
БІарг белхарг ма бац»...

Хьаштдоацар да, Тембота а иштта геттара говза дешачун дег тІа кхоачаш йоазонаш деш хиннача Озиев Ахьмада а даь йоазонаш кІезига хилар.

Хана боккхагІа болча писателашта юкъе белггалара моттиг лоацаш ва писатель, филологически Іилмай кандидат вола Мальсагов Дошлакъа. Цо пьесаш а, дувцараш а, граждански тІема историех лаьца «Армхи» яха поэма а язъяьй. Цул совнагІа, гІулакх дика довзаш вола критик а рецензент а ва, эрсий метталара классически литература гІалгІай меттала доахаш ва, цо дукха а школашта эша дешара книжкаш увттадаьд, нартех дола дувцараш гулдеш, дІаяздеш ва. Цу массе а даькъе дика ка йоалаш къахьег Мальсагов Дошлокъас.

Мальсагов Дошлакъас санна, гІалгІай художественни литература дегІадарна дукха пайда беннаб Мальсагов Орцхос а.

ДІахо новкъ. Муталиевс хІара къаьст-къаьстача поэта а писатела а творчество ювц.

—Поэт Озиев Салман а иштта Озиев Ахьмад а, — йоах цо, — гІалгІай меттала эггара хьалха стихотворенеш язъе болабеннача нахах ба. Цар а, царел тІехьагІарча Яндиева а, Осмиева а, Хамхоева а Ведзижева а иштта кхыбарий а творчество йІаьхий яьр фольклор хинна ца Іеш, йоккхача говзалга кхаьча йола эрсий литература а я. Пушкина, Некрасова, Маяковске творчество кІоарггга Іомаярах дукха пайда ийцаб С. Озиевс ший поэзена. Ленинах, Октябрах, лоамарочун декхар дешалга хиларах, кхалсаг Іадатий Іоткъамех мукъаяккха езаш хиларах да Озиева йоазонаш.

Доккха кхоачамбоацар лоархІ новкъ. Муталиевс йоккхача говзалца язъяь а капитализмах юхейисаьча воча оамалашца къовсам лоаттабе гІодеш а йола Озиева С. «Урдуви Тамареи» яха поэма хІанзолца эрсий меттала ир перевод йинза хилар.

—ГІалгІай поэт Яндиев Джамалдин язде волавеннав 1936-ча шера денз, — йоах Муталиевс, — Поэзех цо ший керттера гІулакх лоархІ. Уйла йоккха йолаш, дош меттахьа долаш, форма говза йолаш я поэта творчество. Ха дІаме йода чІоагІлу цун иллей оаз. Ший декхар нийса кхетадаьд Яндиевс. «Заман лай» хилар лоархІ цо из декхар.

— ГІалгІай писатель драматург Базоркин Идрис,— йоах докладчико, — художественни произведенеш эггара хьалха язъе болабеннача нахах ва. Цун хьалхара произведенеш «СЕРДАЛО» яхача газета гІа 1927-ча шера денз араювла йолаеннай. Юххьанца стихаш язъе волавелар из. Уж цо дика а язйора, цхьабакъда, кастта прозага а ваьнна, цо дуккха а очеркаш, дувцараш, пьесаш яздаьд: «Заретта», «Тамара», «Са тоссаш», «Ахьмада дувцар», «Моакхаза тепча», «Куни» иштта кхыдараш а. Цхьаккха сов дош доацаш лоацига а чулоацамах дизза а да Базоркин Идриса дувцараш. Цудухьа уж чІоагІа сакъердам боалаш дешалу.

ГІалгІай лутературанна прозаца язъяьча произведенешца юкъе вера писатель Осмиев Хьамзат. 1928-ча шера «СЕРДАЛО» газета тІа кепа техача «Советски Іаьдал бахьан» яхача цун хьалхарча дувцаро хьахьекхар художественни произведенеш язъе ховргдолаш из хилар.

Вай юрта боахаман социалистически новкъа эргабаккхарах («Фадиман»), фашизманцарча гоамалах («Оакхарий»), адамашта дарбаш деши къахьегамхой бераш дикача кхетамца а дешар ховш а хьалкхедеши беча балха сийленах («Золдусхан», «Хьехархо»), граждански тІом латтача хана гІалгІаша леладаьча турпалерча гІулакхех («ЦІаккха а бицлургбац») да лоацига аьлча Осмиева прозаически йоазонаш. Цхьабакъда, цо дика ка а йоалаш болх бу поэзеца а. Укх тІеххьарча цхьан шин шера цо дукха а геттара а дика стихаш язъяьй.

Эрсий классически литературанна гІалгІай меттала переводаш йира гІулакха чІоагІа говзал йоаллаш а дукха уж переводаш яь а ва гІалгІай писатель Зязиков Бахьаудин. Къаьстта дукха литературни болх бе Зязиков укх тІеххьарча шерашка волавенна вале а, из гІалгІай литературанна юкъе керда вена саг вац. 30-ча шерашкахь а араювлаш яр цо язъяь художественни произведенеш. Цу ханарча цун дувцараштa юкъе къаьстта белгалдаккха дезаш да Осмиев Хьамзатаца цо цхьана яздаь дола «Дьайи бераши» яха дувцар.

Ший докладаца къаьстта белгалваьккха вувц Муталиевс Хамхоев Ахьмад, адамий фольклорах ший поэзена дика пайда а эцш иллеш оалаш а стихаш язъеш а вола. Цун иллешка ладувгІачоа а стихаш ешачоа чІоагІа дега тоам хулаш я Хамхоев Ахьмада поэзи.

— ГІалгІай художественни литературанна юкъе доккхача хьинарийца болх беш ва писатель Ведзижев Ахьмад. Цо дуккхача жанрах язду. Цо язду дувцараш, стихаш, очеркаш, баснеш. Ший йоазоний говзал лакхаяккхара даиман тІакхувш, шийца ховш доацар Іомадара тІагІерташ, денгара-денга ший йоазонаш дикагІа деш ва из. Цудухьа тарденнад цун Москве лакхерча литературни курсашка деша ваха а.

Дукха ха йоацаш литературанна юкъе баьхка къона поэташи писателаши — Чахкиевар Капитони Ювсапи, Сакалов, Боков Ахьмад, Ганижев, Тумгоев-бувцача хана Муталиевс къаьстта белгалбаьхар поэт Чахкиев Капитони, прозаик Боков Ахьмади.

ДІахо йодача хана гІалгІай писателашта тІалатта декхараш дувцаш докладчико белгалдир производствацара, къахьегамхощцара, вай коммунизманна гаргадугаш балхаш деш боахкача нахадара бувзам тІа-тІа чІоагІбе безилга.

— Адамашцара бувзам вай мел болийте,—йоах цо,—вайна могаргдац воай вахар тоадарна новкъостал дергдолаш а дешачун сапаргІата доаккхаш а йола произведенеш язъе.

Къаьстта белгалдаьккхар докладчико язъзь произведенеш йоашхаш, царцара мела моттигаш, къаьст-къаьстаьча писателаша шоай произведенеш тІа ду гІалаташ гучадоахаш йола критика ца хилар. Критика ца хиларо юхадетт вай художественни произведенеш дикагІа хулга.

Муталиевс ший къамаьлаца белгалдаьккхар поэта Яндиева цхьайола стихаш дуккха а кхоачамбоацараш долаш хилар, Осмиева Хьамзата, Зязикова Бахьаудина дувцарашца, нагахьа санна цар дукхагІа къахьийгача царна шоашта тоаде а могаргдолаш кхоачамбоацараш хилар.

— Шоай произведенешцара кхоачамбоацараш дІадахарна эггара хьалха оарцагІа бовла безараш писателаш шоаш ба,— йоах докладчико, — цхьабакъда, массайолча коллективаша из дечча бесса, писателий коллектив декхарийла я дикача дагара, новкъостлен критика а ешшa, писателий произведенешцара кхоачамбоацараш гучадаха, дІадахарна дола наькъаш хьеха.

Бераштa лаьрхІа йола произведенеш язъелга геттара во латт вай. Е писателаша а е издательствос а хІанзарчоа хІама деннадац кагийча дешархошта.

— Писателаш декхарийла ба, — йоах новкъ. Муталиевс, — тІайоагІа къона тІехье коммунистически кхетамца кхеяра Коммунистически партена гІоде, берий кхетам совбоаккхаргбола, уж дикача оамалца кхедергдола дувцараш, стихаш, поэзаш язъе, дикагІа долча эрсий метталарча книжкашта гІалгІай меттала переводаш е.

— Тха дегаш,— аьнна йистедоакх новкъ. Муталиевс ший къамаьл,— нохчийи гІалгІайи писателий дегаш хьалдиза да чулоацам социалистически а болаш, форма къамий а йолаш йола культура дегІайоалаярна даиман йоакхо еш из хилар бахьан долаш Коммунистически партена оалача баркалах. Вай писателаш декхарийла ба партес даиман еш йолча йоакхонна дикача, лакхача говзалца язъяьча произведенешца жоп дала, вай замано дІадеххача тайпара дика стихаш, поэмаш, дувцараш, повесташ, романаш язде.

Писателий конференце хинна хоржамаш.

Нохчий, гІалгІай писателий хьалхарча конференцес къайлагІа кхаж а тоссаш писателий союза правлени а ревизионни комисси а СССР-а писателий правленен юбилейни заседане баха делегаташ хержар.

Нохчий-гІалгІай писателий союза правлене хержаб новкъостий: Арсанов Сайдби, Базоркин Идрис, Музаев Нурдин, Муталиев Хьажбикар, Хамидов Абдулла.

Нохч-ГІалгІай писателий союза ревизионни комиссена юкъе хержаб новкъостий: Сулаев Мухьмад, Осмиев Хьамзат, Мамакаев Арби.

Киеве хулча СССР-а писателий Союза правленен заседане болхача делегаташца хержаб новкъостий Муталиев, Мамакаев Махьмад.

Хьокхам эца царгара!

Іана бетташка а тханцига лакхлу шура яккхар

Нагахьа санна ши щу хьалха Іана бетташка 270-300 килограмм шура якха йиш я аьлча, тха божабеттараш тешаргбацар цох. Бакъдар аьлча изала шура оаха аьхки якхацар. Тха колхоз цу хана Къилбседа-Казахстана областе хьайбаех доаккхача продуктех, къаьстта шурина эггара тІехьа лелаш яр. Хьайбаш воа кхоабар во, а леладоро Іана кІезига луш дар моша даар, базаш яр колдаха хьалйиза. Хий молде хьайбаш кхувлар кхо километр гаьна. Божабеттараш хІара бетта хувцалора. Иштта хьайбаш леладеш хилча, цецвала везаш хІама дац, шера 1200-1500 килограмм шура якхар.

Гарггарча шерашка сага сих доаккхача дулхахи, шурахи, даьттахи США-на тІехьа а кхе хьалха а довла аьнна, вай мехка ССКП-с кхайкарал даьчул тІехьагІа дояркас Мартыненко Мариес аьлар тІаэцаргда вай декхар юкъера лаьрхІача 2500 килограмм шура цхьацца Іаттагара йоккхаргйолаш, ше дош делар 2800 килограмм яккха аьннна.

Мартыненко Марияс аьннар чІоагІа безамца шоашта тІаийцар Герман Нинас, Олимпиюк Ольгас, иштта кхыча божабеттачара. **1 ноябре ферман коллективо шоаш тІаийца декхар сийдолаш кхоачашдир. Юкъера лаьрхІача цхьан Іаттагара якхар 2550 килограмм шура, Мартыненко Мариеси, Герман Нинаси 3000 и 2866 килограмм яькхар.**

СССР-а Лакхерча Совето, Советски Союза халкъашка даьча кхайкарала теркам а баь, иштта тхой специалисташца а дийца, мелла шура йоккхалургъя хІара божабеттачунга, хьежа **оаха оттадир, е шу довлехь декхарал совгІ кхы а 400-500 килограм хІара Іаттагага шура яккха аьнна.**

Бакъдар аьлча укх шера Іа хьалха эттад вайна. Тханцига дарц а хьийкхад, чІоагІа шийла а хиннай. Из дерригa а дале а шура яккхар аьхки хинначул лохлуш дац тха. Цхьацца Іаттагара юкъера лаьрхІача дийнахьа 9-11 килограмм шура йоаккх оаха-2-2,5-за дукхагІа, дІадахача шера Іана хьалхарча бетташка яькхачун нийса лаьрхІача. Октябрь бетта цхьацца Іаттагара оаха яькхар 307 килограмм, иззала шура оаха дІадахача шера кхаь бетта мара яккхацар. ЧІоагІа юкъ йоал цунна юкъе! Фу да хьох из болх хувцабалар?

Шура йоаккхалга лакхлургдолаш елла тешаме лард я. Социалистически яхьа юкъе а баха, колхозникаша дика кийчъяьй ферма дерригача Іана. Колхозо дІаеллай дикагІа йола хьажкІай силос, цхьацца устагІа кхоккха центнера йоалаш. ДІадахача шера лелабаьча балха лоархІам а баь. Нагахьа санна мел еза Іатта яъа хьажкІай силос хуле, иштта дукха шура лургъйолга ховш. Божабеттараш хьажкІаш дІаювш, а чуэцаш шоаш новкъостал деш хиннаб.

Йоакъал эттача шера чІоагІа хала дар йол кийчъе Булаевски МТС-ерча механизаторашеи, колхозникашеи из болх дика лелабарах оаха кийчдир ханнахьа гІожа доакъар. Дерригa доакъар хьакха а хьакха, наькъаш талхалехьа дахьа дезача хьатІа а дена дІаоттадир оаха. ХІанз цхьацца Іатта 30 центнер йолаш дика гІожа доакъар кийчъдаь да тхона.

ДІадахача шера тхоай балха юкъе лийнача воча гІулакхий теркам а баь, оаха дерригa детташ дола доахан хьаь тІа оттадаьд Октябрь бетта денз. Иштта берригa тхоай низ тІа бахийта, хьайбаш дикагІа кхабара гІулакх тоадир оаха.

ТІех дика тоаденнад хьайбай Іа даккхара, гІулакх кхыча лоархІамеча участкашка. Ферме яьккха гІув я, механизацеца хьадоаккхаш хий а да, иштта хьайбашта моладеш дола хий базе моладу, гаьнна озере дІа ца кхувлаш. Оаха лаьрхІача цхьацца килограмм дийнахьа шура дукхагІа ло цхьан Іатто.

ЧІоагІа дика кийчъяь я базаш укх шера, Іотеха ийнаш да, иштта якъа а цІена а я.

Колхоза правлене а партийни организаце а ферме масса хана болх бе къостабаь болхлой ба. Иштта цу болхлошка юкъе масса хана лелабеш партийно-массовой болх ба. ХІанз тха ферме бац во болхлой. Берригаш а ба боккхача безамца шоай болх лелабеш из дикагІа тоабе гІерташ.

Іа хІанз мара доладенадац, хьатІайоагІа ха кхы а халагІа хургъя, хІаьта а тхо цу халонах кхераш дац. Берригa оаха дика лелабеш хинна болх, правлене а партийни организаце а масса хана новкъостал деш кхы а тІех дикагІа тоабергба оаха. **А. МАЛЫГИНА.**

Къилбседа-Казахстана областа Булаевски районерча «Страна Советов» яхача колхоза шуритоварни ферма заведующи.

НОВОГОРОДСКИ ОБЛАСТЬ. Хьайбаш леладар дегІадоаладара «Красный ударник» яхача совхоза СССР-а юрта боахама Министерствони юрта боахамеи заготовкай болхлойи гІулакхера барий профсоюзий ЦК-неи шоллагІа преми хьожаяьй.

ТІехдика балхаш даьд укх шера совхоза доярка ша. Юкъерча боарамах лаьрхІача, хІара Іаттагара, итт бетта, шера планах 3500 килограмма яккха езача, 3600 килограмм шурий яьккхай. Хьалхле лелаеча доояркас Волкова А. Е. цу заманчухь 4230 килограмм, хІаьта дояркас Полевова Е. И. 4080 килограмми шурий яьккхай хІара Іаттагара.

Сурта тІа: «Красный ударник» яхача совхоза хьалхале лелаю доояркаш Е. Полевова (аьрдехьа), Волкова А. Е. совхоза доахан лелоча коа.

Богданова К. фото.
ТАСС-а фотохроника.

Божабеттархой дикача балха хьакъехьа

ХьунагІа гІолла голаш а етташ бода никъ фермий тІа бода.

Гаьнаро гуш да тІа гІолла бодача электронаькъах Іо элла доалла плакат, цун тІа яздаьд; «Саги, сих дулхи даьттеи даккхара США-н тІехьа кхуврга вай» аьнна.

Гаьнна хьахоз доахаш дола иллеш, лекха ашараш. Уж бар Джабраилова Маржан керте а йолаш кхийнашта топпар а хьохаш кІираш а тохаш йолла мехкарий бригада.

Хьо дІа мел хьежача Іан яь кийчо я гуш. Фермий коллективо ший декхараш дика кхоачашду. Хьайбаш дика леладу.

ХІанз укх сахьте дуккха нохчий мехкарийи кагий нахии ба ферме болх беш. Шоай мехкацІа ма баьхкинге совхоза балха айтта дикка толамаш доах цар. Къаьнарча эрсий божа бетахошца айхха доттагІал тоссадаларгІ нохчий мехкараша цІена къахьегарца хьокхамаш гойт.

—Дика ба тха мехкарий йоах фермий заведующе Оганесяна. Керттера дар яраш къахьега гІерташ болга да.

Ше хержача белхацарча безамо толамаш доахийт, къахьегарга хьежца цо лорхІа а лоархІ.

ХІанз цкъарачоа халонаш хуле а хІара Іаттагара 2000 литр шурий яккха аьнна шоаш ийдаь декхараш кхоачашде гІерташ ба божабеттархой.

Шера йола план кхоачашъяь а ба кагийча божабеттархошта юкъе, Масала, Воронина из я района сийлен доска тІа яьккха а совгІат лудгдолаш а.

1952 шера денз бу цо ферме болх. Ше балха эттача денз дика болхло йолга гайтар цо. Шой эрсий новкъостел дукха тІехьа бисац божабеттарлой — нохчий, Малика Мусхажиева, Марем Махматхажиева Хурма Салавдинова.

Маликас 1700 литри, Хурмас 1650 литри шурий яьккхай хІара Іаттагара.

— Ферме ца хинна толамаш даьхад Махматхожиева Маремас цо Октябрь бетта 250 литр шурий яькхай хІара Іаттагара.

— Фермий коллективо Шалинский районерча «Джалка» якача совхоза 6-ча отделенерча хьайбашлелорхошца яхь лаьцай.

Дика доттагІал долаш болх бу фермерча Іаьсийлелорхоша Столярова Аннаси Беликова Нахапаси. Нахап балха ена берригa а цхьа бутт мара бац, Іаьсий лелара опыт яц цун. Ший а дерригa 16 шу мара дац цун. Аннас дика новкъостал ду цунна.

Цкъа цІаеча елхаш сахиларга яьлар Нахап. Из хиннад Іасилг денна даьла елхаш.

Цхьабаршта беламе хета а тарлу из. Мел дале а шийга дІабеннача балхаца ший дегчура из хилар гойт цу гІулакхо.

Тха хьайбаш леладархошта шоай гІулакх деза, сага сих дулхи шуреи даьттеи даккхара США-н тІехьа кхе шой низи опыти кхо ца деш дІалуш а ба уж.

Из даьсса дешаш а доацаш долаш дола хІама да. Хьайбашлеларахоша Іанна кхоачамболаш мошеи гІожеи доакъар Іалашдаьд фермий отараш тоадаьд.

Иштта бах отделенера кагийрхой хьайбашлелорхой къахьегамаца доккхий толамаш а доахаш.

ТІехьатетта йиш йоаца гІулакх

Советски Іаьдал эттачул тІехьагІа йовзарг йоацаш хувцаеннай Грозни. ЦІена заводаш, фабрикаш, школаш яьй, культура айяьннай. Цхьабакъда, полиграфически промышленность тІехьа йисай. Дукха ха я, Грозне республикански типографи е езаш хинна. Грознерча типографешкара цехаш тІехьарча хана шеръенна яле а, царна чу керда техника, станокаш ена яле а, бакъдар аьлча, царна тІа дехка декхараш царга кхоачаш дулац. Геттара чІоагІа эш вайна офсетни, тайп-тайпара бесаш дола печать. Из вайга ца хиларах, кхыча республикашка заказаш де дезащ хул.

ХІанз, Нохч-ГІалгІай АССР юхаметтаоттаяьчул тІехьагІа, геттар айданнад полиграфена хьалхашка латташ дола гІулакхаш. ХІанз, книжкаш 4 меттала (эрсий, нохчий, гІалгІай, ногІий) кепа а етташ арадаха дезаргда. «11 августа», цІерах йолча типографена, 50 процент а кхоачашдулургдащ ший декхараш. Цу типографен цІена машинаш ухийте а, уж дІаоттае моттиг яц цига. Цу тайпара да газетни типографера гІулакхаш а. Керда хьае лаьрхІача республикански типографена 1954 шера хьожаяьяр лаьттан участок. Цхьабакъда, землеустройстван управляющи вола новкъ. Леонтович бахьан долаш, сметни болх дІаболабеннача сецаб. ХІанз, типографи хьалъеча гІулакха духьал мел латта хІамаш дІа а даьха, вІаштІехьа даккха деза, хьа тІа доагІача шера типографи сихъяь хьал йолае йиш хургйолаш.

БУТЕНКО,

Маца тоалур-хьогІ Пхьиле-къонгий юрта отделенен болх?

Назрановски совхоза Плиевски отделенера болх во лелаш хилар цкъа санна дуккхаза а дийцад «СЕРДАЛО» яхача республикански газето а «Ленинская правда» яхача Назрановски районни газето а шоай оагІош тІа. ХІаьта а районни партийнии советскии организацей хьалхле лелаераша терко ца ярах кхы тоа ца луш хьабоагІа цу отделенера болх, газеташа еш йола критика подшивкага йода. Беха латта болх тоабелга шоай гІулакх доацаш санна мара дІахьожаш бац Райкома а райисполкома а болхлой, бувцаш латтача цу отделенен балхага, отделенерча къахьегамхош аьнначунга ладувгІац, цудухьа кхы тІа а талха ца талхе, тоалург мабий, аьнна догдоахилга яц отделенерча балхага.

Ахккана болх а баь (дукхагІча хьоале болх ца берашта), кІаьдъенна а гІелъенна а йола говраш хІанз а да воацаш санна кегаенна лел. СалаІийта а тоаялийта езаш йола уж говраш моллагІча а цхьан полеводчески бригадира бехктокхамга дІа а енна вІашагІтехача бІаьстан юхьерча балхашка пайда эца йиш яр царех. Из тайпа бакъахьара гІулакх отделенерча болхлочо шийна къалхадаьккхача «Аз хьаэцаш а яр уж-м йов йоахкаш» аьле, кулг тессе дІавода управляющий вола новкъ. Дзортов Хьамзат. Уж мичча бесса хиннаяле а говраш хьегаш дола къа шозза дукхагІа хьегаш чакхдаьхар цар ахкани гуйрани балхаш, хІана аьлча, цкъа-дале цар дизза дІахьора отделенен балшах, шозалагІа-дале дер дайначар гІулакхаш а кхоачашдора. Цхьабакъда, Дзортовс дер, царна чура са дІадахача мара дог Іабаргдоацачун доал да.

Отделенен коаюкъе доладаьд говрий отар, цхьабакъда цу отара бІарахьажача из моттийта доладича санна хеталу, хІана аьлча ши сарпилг хьалъегІачча бесса из латта цхьа бутт ба.

Ала дезаш да тракторни бригадашкара сельхозинвентарах а. АргІе, кхашка водаш дІаюха мел хьажач уллаш цхьацца инвентарь йоацаш нагахьа кха дац: нух, макха, сеялка, иштта кхыяраш а.

Июль бетта денз хьа ховш дар отделенешка кхыча облаcташкара жаи доахани доагІилга. Цхьабакъда, уж доаладе бахийта нах къоастабе, аьнна, совхозера хабар Іохиллалца доакъара гІайгІа йинзар отделенен хьалхле лелаечар. АргІе мел дола доакъар кхоачаденначул тІехьагІа екъа йорт еттарах хІама хургдац.

Яздаь ца валлал дукха да цига кхоачамбоацараш. Района болхлошта дикагІа довза деза цигара гІалаташ, хІаьта района доал шоашка хиларга хьажжа уж дІадаха хьажа а беза, уж.

И. ПЛИЕВ

Первомайски райпос дика болх бу

1957 шера июль бетта 1-ча дийнахь вІашагІъеллар Первомайски райпо.

Райпон товарооборота пхе бетта план, мах бара 143,9 процентни общественни питанен 137,78 процентни кхоачашъяьй.

Растратеи лочкъори хинна дац. Магазинаши общепита цІеноши Іан болх бе кийчдаьд. Райпон кхоъ автомашинеи цул совгІа гужевой транспорти я.

Дика я райпон складаш. Пекарни чу йола цІенош эсало да, хІаьта а райпон болхлоша цу пекарне йотта маькх дика я.

Сийлахь - боккхача Октябран 40 шу дузаш дикача балхаца белгалъяьлар райпон коллектив. Райпон № 3, № 5 йолча магазинашеи хозмагои, шоашта йола планаш 200 процент кхоачашъяьй.

Октябран хьалхарча социалистически яхьа белгалбаьннача райпон болхлошта Комурзиевна, Хашиевна сийлен грамоташ елар, Виляйкина баркал кхайкадир, Оздоев Хьамида а кхыбарашта а совгІаташ делар.

Избирательни компанен мел эша товар да Райпон магазинашка.

ДЗАНГИЕВ,
первомайски Райпон торготдела заведующи.

Керда йиллача колхозе

Сунженски районе «Заветы Ильича» яха колхоз йилла дукха чІоагІа новкъостал дир Сунженски райкома секретарь волча новкъ. Чадаевс а райисполкома председатела новкъ. Андрияновс а.

Цу колхозе кхоачамбоацараш дукха дале а дийи бийсей ца лоархІаш, колхоз йІаьхий хилийта гІерташ, шоай низ ца кхобеш балхаш деш ба нах. Масала возчик вола Галаев Муса, тракторист Чинков Максим, доярка Алиева Басират, хьайбаш леладеш вола Боков Аюп, Сампиев Маьмад, Іаьсий леладеш йола Булгучева Рукъи, иштта кхыбараш а. ТІайоагІача хана кхы а дикагІа балхаш дергдолаш ба уж.

БЕХОЕВ А.

Къораметтаза нах

Сага доккха хатар да къорен меттазен хилар. Паччахьа хана сагIа дехаш лийла бийзаб цар. Капитала мехкашка хIанз а халачаца да цар хьал.

Советски Iаьдало хьаьдда дIадаьккхар къораметтазча нахаца леладаь во гIулакхаш. Къораметтаза долча берашта паччахьалкхен школаши интерваташи я вайцига. Цу школашка дешен болх бен Iамаду уж бераш.

Тайп - тайпара профессеш Iомаю царна балха тIа вай предприятешка, хIаьта вай коллективай нийсса бокъо йолаш членаш а ба къораметтаза нах.

«Красный Молот» завода цехашка къораметтаза 70 саг ва. Коммунистически партеси Советски правительствоси шоай еш йоакхо гу царна, шоай низ ца кхобеш къахьег цар.

Къораметтаза болча обрубщикаша н. н. Бондаревас, Дукаевс, Арбузовс, Сонниковс иштта кхыбараша а 1960 шера счетах болх бу.

Дукха ха йоаццаш заводе балха баьхкача къораметтазча Касмининаи Айрапетовси нормаш 200-300-500 процент кхоачашъю.

Ший традицех «Красный Молот» заводо призводствон хьалле лелаеча болхлой чIоагIа сий ду.

Масала, Сийлахь-боккхача Октябран 40 шу дузаш къораметтазча обрубщик волча Касминина завода «сийлен грамота а елар 400 сом ахчан совгIат а делар.

Къораметтазача наха яь дика красни уголок я заводе. Уголокан совето бетта шозза лекци ю художественни литература а деш иштта кхыйола культуран мероприятеш а лелаю.

Красни уголоке кхийнарий школа а я.

Къораметтаза чар спортах дика дакъа лоац. Къастта шахматни секце 15 саг ва царех.

Царна дукха еза шоай красни уголок. Шоай балхара мукъа ха газеташи журналаши дешаш укхаза йоаккх цар. Красни уголока актива чу боагIа къораметтаза бола Ифраилов, Митин, Вачнадзе кхыбараши.

Укх шера 21 культ поход яьй Красномолотцаша драм театре, шоашца къораметтаза нах болаш.

Къораметтазча наха чIоагIа могаю Коммунистически партени Советски правительствони политика.

И. МАЙОРОВ.

Къонача сурташ дехкарий толамаш

Укх шера Москве хиннай трудовой резерван балхойи дешархойи ерригачасоюзан 2-гIа йола изобразительнии прикладнойи искусствон конкурс. Цу конкурсе хиннад вай республикера 3 къонача самодеятельни сурташдехкачара дахьийта сурташ. Укх деношка хайнад, Ерригачасоюзан конкурсан оргкомитето 2-гIа йола моттиг 2-ча технически училищан дешархочоа О. Измайлован хьожаяьлга. О. Измайловас цига дахьийта хиннад 40 къоаламца дехка рисункаш, наброскаш, акварельнии масленни басаращца дехка сурташи. Жюри багIачара масса долча сурташта юкъера белгалдаьккхад цо акварельни басаращца дехка «Болхлочун портрети» «Юртара пейзажи».

ХIанз уж сурташ трудовой резерван центральни культуран цIагIа йолча ярригачасоюзан выставке хьахьокхаш да. 2-ча йола моттиг хьожаяьй «Грознена гаьнайоацача уллаш йола черноречера моттиг» яхаш дола сурт диллача цу училище деша вагIача И. Хворостъянова, 3-гIа йола моттиг лаьцар училищан хьехархо волча Е. М. Пироженкас.

Ерригачасоюзан конкурсан оргкомитето О. Измайловаи, И. Хворостъяноваи, Е. Пироженкани наьха тIа йоахкаю значокаш яьлар.

И. ИВАНОВ.

Железнодорожникий клуба сцена тIа

Гудермесски железнодорожникаш болча каст-каста боагIа Нохч-гIалгIай столицера артисташ.

Железнодорожники клуба сцена тIа йоккхача товзалца концерт оттадир Нохч-гIалгIай халхареи, ашареи ансамбляс. Концертага хьажачар чIоагIа гIадбаха тIайийцар артисти ловзар.

Гудермесски железнодорожникаш болча республикерча филармонен артисташ хиннаб баьхка. Эстрадан артисташ иллеш а даьхар халха а бийлар.

Кайгийча железнодорожникашта, Гудермессе баьхкача республикерча теники театро хьекхад Валентина Катаева яьзьяьча повестах яь «Алхха цхьа парус къег» яха спектакль.

С. ВОРОНИН.

Керда музыкальни школа

Берий чIоагIа безам ба музыкаца, цун лоархIам а баь Малгобека музыкальни школа хьалъе аьнна оттадаьд. ХIанз из школа хьалъяь йолаш я. Школа болх бе йолалургъя декабрь бетта тIехьарча деношка

Цу музыкальни школе бераш Iомалургда, иллеш даха, пианина а баян а лакха, иштта кхыйолча музыкальни инструментащца а болх бе.

Шерара план ханал хьалхагIа кхоачашъергъя

Наурски районерча «12-я годовщина Октября», яхача колхозерча животноводаша ханал хьалхагIа паччахьалкхен шура дIаялара шера йоагIа план кхоачашъяьй, хIанз дIалуш йола шура хьатIадоагIача шера йоагIар я.

Йоаккхача шурина эггара хьалха я Черкашина Любовь. 1500 литар йоккхаргъя аьнна ше тIайийца декхар цо тIехкхоачашъдаьд,2200 литар шурий а яьккха.

С. ВОРОНИН.

Маьхкараштa йола школа

Массехк ди хьалхагIа Шаьларча нохчийи гIалгIайи маьхкараша доккха совгIат ийцар. Царна духхьашха хьайийлай ворхI шера деша школа. ХIанз 5-ча, 6-ча, 7-ча классашка ший боарамагIа дIадоладенад дешар, хIаьта юхьера классаш вIашагIтохаш латт.

Директор Селима Якубовна Езиева керте латтача школан педагогически коллективо чIоагIа балхаш леладу деша баха ха кхаьчача берригача маьхкарашка дешийтара декхараш кхоачашдарна. Масала, хьехархоша даьшцеи ноанашцеи дика кхетама болх барах 15 йоI школе деша енай. Царна юкъе ба Зура Бибулатова, Люба Домбаева, Яха Гавдаханова, Нора Идрисова, Зура Докаева, иштта кхыбараш а.

Школан дирекцес чIоагIа теркам бу дешара занятеш дика вIашагIйохкара гIулакхa. Шоай занятел совгIа школе Iомаергйолаш да кулга гозва лаш, барзкъа тега а хьадаккха а, иштта кхыдола балхаш де а. ХIанзехье а ийцай хIамаш тега 2 машина.

Занятей эггара хьалхарча деноша хьахьекхад маьхкараштa шоай школа а хьехархой а дукхабезилга. Цар дика деш, цIагIа бе аьнна болх кхоачашбу. Шоай берригa низ тIабахийтаб цар дика а тIехдика а дешарна.

Школе хулача мероприятешка къаьстта дика дакъа лоацаш ба дешархой: Лиля Зангиева, Алла Дачаева, Люба Расуханова, иштта кхыбараши.

Керда-керда маьхкарий ух школе деша. Коммунизм хьалъеча дийша а болаш, кхетамца дакъалоацаш хургба нохчгIалгIай маьхкарий.

ШИПУЛИН.

Эстрадан артистий конкурс

Эстрадни жанрах дикагIа кхетам бола кагийнах бовзарна а концертни балха уж юкъе увзарна а СССР-н культуран Министерствос 1958-ча шера вIашагIтох эстрадан артистий ерригсоюзни конкурс. Къилбеседан Кавказеи Донеи конкурсан хьалхара бIал Ростове январь бетта болалу. ШоллагIеи кхоалагIеи бIалаш февраль бетта Москве хул.

Эстрадни искусствaн хIара жанрий къаьст-къаьста конкурс хул: художественни дешай, ашарий, халхарий, физкультурно-акробатически, музыкально-инструментальни. ХIара жанраца дакъалацархой 25-30 шерал тIех ха яланза хила беза. Профессиональни исполнителел совгIа конкурсе дакъалаца йиш я художественни дешара заведений а художественни самодеятельноста а дешархой.

КхоалагIа бIал йисте баьлча, конкурс жюрес баьча соцамах дикагIа исполнителешта конкурсий лауреатий званеш а, сийлен дипломаш а лургъя.

Нохч-ГIалгIай республикан искусствaн учрежденеши, халкъий творчествон ЦIаи, клубаши декхарийла я профессиональни а самодеятельни эстрадан а цхьабола исполнителеш харжа а харжа, конкурса хьалхарча бIале дакъа лаца бахийта.

Дика болх бу библиотекарь

Наьсар-Кертерча библиотеке заведующи йолаш я гIалгIай къона йоI Евлоева Дибихан.

Новкъ. Евлоевас библиотека хьаэцача хана 32 саг мара вацар цига дакъалоацаш. ХIанз цига хул 250 сагага кхаччалца нах, хIаьта хIара денна дукхагIа хулаш латт уж. Дешархой книжка дийша йисте баьлча хет цо царга, дукха дезадалари книжка а иштта кхыдола хIамаш а.

Цул совгIа, новкъ. Евлоевас дика кийчъяьй библиотека: 20-ча съезда директиваш, фотоветринаш, иштта кхыдараш а да цига.

Новкъ. Евлоева болх боацаш цкъаккха хилац. Цо кагирхой сакъердгма сайренаш увттаю, дешара сайренаш вIашагIъехк. Ший опыт вокх библиотекараштa дIайовзийт.

Измаил Туган.

Юртбоахаман фильмай республикански фестиваль

Советски союза коммунистически парте вай мехкарча юртбоахама къахьегамхошта хьалхашка оттадаьд доккха декхар, гарггарча шерашка сага сих доаккхача дулхахи, шурахи, даьттахи США-на тIехьа а кхе хьалха а довла деза аьнна. Партийни организацеша кулгал а деш чехкагIа из декхар кхоачащдарна йоккхача яхьаца лелаш ба из болх масса къахьегамхошта юкъе.

Из доккха декхар кхоачашдарна доккха новкъостал де дезаш я вай Iилма а, иштта совхозашкара а колхозашкара а МТС-ера дика лелаш дола балхаш доаржадар а. Цу дерригача гIулакхий лоархIам баьчул тIехьагIа, эггара йоккхагIа йола пропаганда кинофильм да. Культуран управлене а Нохч-ГIалгIай Оргкомитета юрта боахама управлене а отадаьд 1957 шера 1 декабре денз 1958 шера 1 феврале кхаччалца юртбоахаман фильмай фестиваль дIаяхьа аьнна.

Уж тайпара йола фестивалаш вай республике хьалхара хулаш я. 1957 шера январе, марте хиннача юртабоахаман фильмай фестивало доккха новкъостал даьд, дикача балха опыт а иштта агрономически Iилма къахьегамхошта дIадувцаш а. Фестиваль хиннача хана юртабоахам бувцаш 700 кинофильм хьекхад. Цу фильмашка 56 эзар саг хьажав. Фестиваль хиннача деношка Грозненски, Сунженски, Гудермески, Урус-Мартановски районашкарча колхозашка а совхозашка а МТС-ка а юртбоахаман кинофильмаш масса хана хьокхаш хиннад, царех дукхагIа дараш лекцеш а беседаш а еш хьекхад. Уж фильмаш хьокхача хана кулгалдеш хиннаб юртабоахаман специалисташ.

Цхъабакъда из гIулакх цхьацца долча районашка во леладаьд. КIезига хьокхаш хиннад кинофильмаш юртбоахам бувцаш, Наруски, Надтеречни районашкарча колхозашка. Иштта агрономаша а зоотехникаша а кIезига еш хиннай беседаш.

ХIанз хургйола фестиваль чакхъяла еза дикагIа кийчденна. Фестиваль хулача хана берригача колхозникашта а совхозерча, МТС-ерча къахьегамхошта а юртбоахаман специалисташта а хьокха лаьрхIа да хьайбаш леладар дувцаш дола кинофильмаш. Фестивала кулгалде аьнна харжа комисси я. Масса районашка дIаяхьийта лаьрхIа кинофестивалех йола басаращца тоаяь рекламаш я, кийчдеш латт кепа тоха хьахьокхаргдола кинофильмаш дувцаш дола справочник.

Партен райкомийи, райисполкомийи, декхар да хьалха хинна дика гIулакхаш хьа а эцаш, укх шера хургйола фестиваль дикагIа чакхъялийта а берригa юртбоахаман къахьегамхой цу кинофестивалега хьажийта а.

Н. СЕМЕНОВ.

Назрановски района сайрийна дешача школан болх во лел

Назрановски сайрийна дешача юкъера школе балхара йисте баьлча дешаш дукха кагий нах ба. Эггара хьалха школа болх бе йолалуча хана цига дешара болх дика лелар, шоай халаеззача хана занятеш а хулаш.

ХIанз цу школе кхыметтел сердало а яц. 15-ча Октябре денз балхаш деш ба хьехархой цхьабакъда царна хIанз а алапи деннадац.

Цу гIулакха оарцагIа яла декхарийла я ОблОНО а РайОНО а, цига кхоачам боаца гIулакхаш дIа а даьха, хьехара болх нийса латтаргболаш.

ГАЙТУКИЕВ М.

ХРОНИКА

Министрий Совето 1947 шера 17 сентября № 3257 йолаш баьча соцамга хьажжа, мукълулба республикерча автохозяйствана 1957 шера 1 декабре денз 1958 шера 1 апреле кхачалца. хьалха Министрий Совето оттаяь хиннача нормайл автомашинашеи мотоциклашеи доагадеш дола бензин 10 процент лакхде.

Нохч-ГIалгIай Оргкомитета Председатель М. ГАЙРБЕКОВ.

РЕДКОЛЛЕГИ.

Доазол дехьара

Корейски халкъо Советски Союза машара предложенеш могаю

Пхеньян. (ТАСС) СССР-а Лакхерча Совета юбилейни сессе Н. С. Хрущевс яьча докладои, сессе тIайийцача берригача къахьегамхошка, политически общественни деятелашка, дунен берригача мехкий парламенташкеи правительствошкеи, Iилмани культурани викалашка СССР-а Лакхерча Совета кхайкамои КНДР тайптайпарча наха юкъе шоаш шерра бувцийт.

Бохарг боацча машарга мара, долла хIама дохаш хIалак деш болча тIемага хьалдалургдац кхы а дикагIа дола вахари культура тоаялари аьнна язду тахан Корейски машар лорабара комитета председатель волча Хан-Сер Яс «Минчжу Чосон» яхача газета тIа. Дерригача дунен тIара халкъаш дерригача дунен тIа бохарг боацаш машар лорабарна оарцах доахаш бола СССР-а Лакхерча Совета кхайкам могабеш а да, хIаьта из кхайкам кхоачаш бара тIехь цхьа барт болаш къовсам лоаттаберг болаш а да дерригa корийски халкъ.

Н. С. Хрущевс капиталистически социалистически пачхьалкхений викалаш вIашах беттабалар лаккхара леладара хьакъехьа яь предложени, йоах Хан Сер Яс, дерригача корейски халкъо могаю.

Китайски Халкъа Республикан халкъа боахам дегIабара хьалхара пхе шера план, строительни материалаш хьаяр дикка лакхделга лерхIаш я. Ганьсу яхача, къилбаседа-малхбузерча провинце дукха ха йоаццаш продукци арахеца йолаеннай керда цементни завод. Из завод хьалъелга пхе шера планаца лаьрхIа дар. Германски Демократически Республикан специалистий новкъосталца хьалъяь а, эггара кердагIа йолча техникаца кийчъяь а я завод. ХIара шера 360000 тонн цемент лургъя цо.

Сурта тIа: кхесташ йола, цемент йотта пешк завода цхьан цехе.

Ху Юэ сурт. Синьхуа агенство.

„Нах бела болабеннаб"

Вашингтон. (ТАСС). «Авангард» эккхалехь, из урагIа яьхийта боахкача хана, американски печата тIа ара яьннача гIарах цхьаболча американски конгрессменаша теттар чIоагIа критика яьй; Нью-Мексико яхача штатера сенатора Андерсона аьннад: «Нах белабала болабеннаб, цоах вайна цIаннахьара пайда а баллац». Вашингтон яхача штатерча сенатора Магнусона аьннад, тIема министерством геттар «Iовдал гIулакх даьд», США-с, шоаш кхайкаьча хана, ракета урагIаяхийта дIа ца хецар бахьандолаш, американцашта кхыцхьаькха эхь даь.

Техас яхача штатера сенатора Поджас аьннач ох, туш да, американски спутник урагIаяхийта гIертилга радиоца, прессе гIоIлла, телегойтарца ханал хьалхагIа дIахайтаро Американ хьалха латта тIерташ хиларна Советски Союзо ший спутник хецарал чIоагIагIа тох. Вашингтон яхача штатера сенатора Дексона аьннад тIема министерствос даьр «Iовдалал» я аьнна.

Монгольски Халкъа Респулика. Улан-Баторера кердача аэропорта здани.

К. Широнина сурт. Фотохроника ТАСС.

Нохч-ГIалгIай АССР-а Организационни Комитета № 590 йола соцам

1957 шера 9-ча декабря пр. 51 г. Грозный

Связан телефонни-телеграфни линеш хьаяра а лораяра а йолча бокъонех.

1931-ча шера 30 марте РСФСР ВЦИК-а а СНК-а а соцамца чIоагIъяьхча «Моттигерча исполкомашеи Советашеи кхоачаш янза яргйоаца постановленеш араяхарах а уж постановленеш йохаяьрашта административни порядках гIод тохарах а йолча положенега хьежжа Нохч-ГIалгIай АССР-а Организационни Комитето соцам бу:

1. НГIАССР-а территорен тIа массайолча лаьттан участкашка, машин-наькъий а кхыдола а тIаьш долча, хIаьта иштта шоссейни наькъаш а машин-наькъаш а дехкача моттигашка связан телефонни-телеграфни линеш яхка а уж лелае а лаьттан кIала гIолла а боагIаш тIа гIолла а кабелаш дехка бокъо лойла связан Министерствон органашта.

Автомобильни наькъаш а машин-наькъаш а дехкача телефонни-телеграфни линеш яхка а уж юха тоае а шоай гIулакх массаз отт, из де йиш я связан Министерствон органий наькъийи машин-наькъийи органащца барта а ухаш.

2. Трассашкара связан бIоагIаш тIара а кабельни а линеш лорае а уж майоаггIара лелае а ха дарна эша зона къоастае еза.

Ха дарна эша зона лерхI связан бIоагIаштIара а кабельни а линешца нийсса дIоахала Iоулла лаьттан участок, йистехьарча проводаштеи кабелий трассаштеи укх тайпара гаьна а йолаш:

а) нах ца бахача моттигашка-йистерча проводашта шинна а оагIорахь шишша метр;

б) кабелий трассашка — шинна а оагIорахь цхьацца метр;

в) хьунаш йолча — йистерча проводашта шинна а оагIорахь кхоаккха метр хиллал гаьна хьу хьекха хила еза.

3) Ха дарна эшача зонан лаьтташ юрта боахаманна эшача гIулакхашта пайда эцаш (огородаш а кхы хIамаш а дIаювш) хила йиш я уж лаьтташ дарий. Связан линейни-технически персонал духьале йоацаш лела йиш йолаш я цу лаьттан тIа, хIаьта ремонтни балхаш деча хана ха дарна эшача зоне гIолла, трассай, линей доахалла масса йола тайпа автогужевой транспорт лелае йиш а я цар.

4. Связан Министерствон бIоагIаш тIарча а кабельни а линешта ха дарна эшача зоне хиллане а хила йиш яц:

а) гIишлонаш хьалъяр, хадданза деш а е ханна деш а дола масса дола тайпа гIишлонаш хьалъеш деш дола, монтажни а лаьттанца а деш дола балхаш;

б) Кхыча ведомствай связан линеш, электросетан бIоагIаш тIара а кабельни а линеш, тайп-тайпара йола трубопроводаш яхкар, хIаьта иштта связан органаша мукъа ца луш гаьнаш йоагIар.

в) арданза долча ялатий, чан-гIадамий, аьла аргIаш де, хьун штабелаш е, кхай тIара бунаш е хьайбаш доажаду моттигаш ехка, говраш лоаттаю моттигаш ехка, хьайбашта ковкарташ ехка, цIераш йоагае, нувхаш дIаккхувса моттигаш ехка, стрельбищаш а иштта кхедараш де а.

5. Связан линешта а ха дарна эшача зонана а юхе уж лакхе мел дийца балхаш дарна боахама, кооперативни, кхыйола организацеш, а хIаьта иштта граждански баха нах а декхарийла ба связан Министерствон органашца уж дувцеи шоай низашца а связан министерствон технически торонений средствашца а белхаш деча связан линеш лораеи.

6. МоллагIча а ведомствон организацеша лаьттанца балхаш деш лаьттан кIалхара кабель гуча баьлча, цу сахьате балхаш совцаде а деза, связан Министерствон эггара гаргагIарча огранга из дIала а деза.

7. Ерригача организацешта а къаьст-къаьстача наха а связан Министерствон органаша бокъо ца елча де мукъа ма лулба:

а) связан Министерствон телефонни - телеграфни линеш тIа шоай лоIамах проводаш дахка;

б) высоковольтни осветительни проводаш, антенна, кхыдола проводаш тIехдаха, креп ленеш ехка;

в) телефонни - телеграфни линей трассашка гаьнаш тедар;

г) связан болх телхабеш а бохабеш а дола гIулакхаш: бIоагIий, шолгIараш, приставкаш теда, проводаш оттяжкаш, бIоагIай аьшксаьргий хоматаш теда, проводаш тIа хIамаш тIаккхувса, тховна тIара лоа проводаш тIа кхувса, изолятораш йохае, связан линеш вIашагIаехка а кхыдараш де а.

д) кабельни кIоагий люкаш хьадела, кабельни ящикаш а шкафаш а хьаела.

8. Iаламо деча хатараша (асаро, шаьрача шано, Iаьржа хий даро, ша тохаро, дуIа даларо) связан телефонни-телеграфни линей бувзам бохабича, из бувзам юхатоабе, цу гIулакха связан органаша балхех телаш бола мах а луш, связан органашта новкъостал де болхлой а транспорт а къоастаде декхарийла йойла городской, районни исполкомаш, юртий а поселкови а къахьегамхой депутатий Советаш.

9. Связан бIоагIаш тIара а кабельни а линеш организацеша дале а къаьст-къаьстача наха дале а йохаеш моттиг хилча связан Министерствон викалашта новкъостал де декхарийла йойла милицен органаш.

10. Связан телефонни - телеграфни линей болх толхабеш а связан линейнии кабельнии сооруженеш йоахеш а бехке бола нах административни порядках бехктокхаме озалба: иззаморг дича мегарг ца хилар дIахайтар, е 100 сом ахча е цхьан бетта болх бе гIод тохар, хIаьта зулам де дагахь уж хIамаш дича е связан средстваш ложкъайича — уголовни законодательствос яххача порядках бехк бар.

11. Ер соцам кхоачашбе хьажар тIадуллалда связан Министерствон органашта, горисполкомашта, райисполкомашта, къахьегамхой депутатий юрта а поселкови а Советашта.

12. НГIАССР территорен тIа ер соцам закона низ болаш хургба ер «Грозненский рабочий», «Ленина никъ», «Сердало» яхача газеташ тIа баьккха 15 ди даьлча.

Нохч-ГIалгIай АССР Оргкомитета председатель

М. ГАЙРБЕКОВ.

Нохч-ГIалгIай АССР-а Оргкомитета секретарь

М. КОМАРОВ.

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный, ул. Сталина, 23; телефоны: редактора 2-07-01, отдела партийной жизни 2-41-23, отдела экономики 2-25-72, корректорской — 2-30-91.

СФ03012 Типография им. 11 августа 1918 года, проспект Революции 30/3. Заказ № 8415